

ΤΕΧΝΗ και ΖΩΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- † ΡΩΜΟΥ ΦΙΛΥΡΑ Μεταλήψεις (άνεκδοτο ποίημα)
Γ. Ν. ΠΑΠΑΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ... Πενιές στο χρόνο: 'Η σύγχρονη πνευματική ζωή
ΤΕΡΠΟΥ ΠΗΛΕΙΔΗ 'Η τραγωδία των συνειδήσεων (δοκίμιο)
J. PELLERIN (μετ. Π. ΡΟΚΟΥ) Caroyal Cargo (ποίημα)
ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ 'Η αγάπη για τή Σπάρτη
ΡΕΝΑΣ ΚΑΡΘΑΙΟΥ Φθινόπωρο (ποίημα)
ΛΕΩΝΙΔΑ ΡΗΓΑ Μικρή Σκόλη: Μεγάλη Γιορτή (διήγημα)
E. B. BROWNING (μετ. Σ. ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ) ... 'Από τὰ Πορτογαλικά Σονέτα
DIEGO VALERI (μετ. Π. Ρ.) Για τή σημερινή Γαλλική ποίηση (μελέτη)
ΠΑΝΟΥ ΣΑΜΑΡΑ 'Ενα τρίτο πρόσωπο (διήγημα)
ΣΤΕΛΙΟΥ ΠΑΠΑΔΑΚΗ Πλάστης (ποίημα)
ΑΧΕΛ ΜΥΝΤΗ (μετ. Γ. Ι. ΛΑΜΠΡΙΝΙΔΗ) 'Ο κύριος 'Αλφρέδος (διήγημα)
(Συνέχεια στή δεύτερη Σελίδα)

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ

3

ΓΕΝΑΡΗΣ 1944

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΙΑ Α
ΤΟΜΟΣ 102

ΓΕΝΑΡΗΣ 1944

ΑΡΙΘΜΟΣ 3
ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 25.000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΝΤΑΧΤΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΠΑΠΑΛΕΟΝΑΡΔΟΣ, ΠΟΛΥΜΗΤΟΥ 3 (Πλατ. Ἀμερικῆς)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴν πρώτη Σελίδα)

Η ΣΚΟΠΙΑ ΜΑΣ

Ἡ προσπάθειά μας — Ν. Λαπαθιώτης — Οἱ νέοι — Γιά μιὰ τέχνη ἀνθρωπι-
στική — Πικρὸς θάνατος — Μιά διευκρίνιση.

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ρ. Μιλλιέξ: Ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ πνευματικὴ κίνηση.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Λ. Ρήγα: Εἰσαγωγικὸ σημείωμα, Ν. Γκάτσου: «Ἀμοργός», Κ. Σούκα:
«Θάλασσα».

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ — ΑΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΓΓΡΑΦΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

Μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ πρώτου φύλλου τῆς χρονιάς 1944 γίνονται δεχτὲς
συνδρομὲς ἑξαμηνιαίες, μὲ βάση τὴ σημερινὴ τιμὴ τοῦ τεύχους

Ἦτοι: $6 \times 25.000 = \Delta\rho\chi. 150.000.$ —

Κάθε ἀναγνώστης ποὺ γράφεται συνδρομητὴς προσφέρει μιὰ θετικὴ
συμβολὴ στὴ δύσκολη προσπάθειά μας.

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΑΠΟ Τ' ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΚΑΙ ΣΚΟΡΠΙΣΜΕΝΑ...

ΜΕΤΑΛΗΨΕΙΣ*

Μεταλήψεων ἁγίων μετωρισμένη
πέτρα τοῦ σώματος στὸν οὐρανό,
ἐξομολόγησης χρίσμα βαπτισμένη,
περιστερά ψυχῆ μου, στὸ πουρνό.

Ἄγιον Ἀγρουσιάτικον σημαίνει
ὁ ὄρθρος ἀγρυπνίας στὸ ναό.
Στὴ γιορτὴ του τὴν ἄρρητη, ἀνασαίνει
τὸ καταπέτασμα ὃ ἄνλο αὐγινό.

Ἐκ βαθέων μοναχικὴ μου ἢ σκήτη,
τὸ σχῆμα καὶ τὸ ράσο κι ὁ καπνὸς
τοῦ λιβανιοῦ στὸ ἀσημοθυματῆρι.

Πάνω διάπλατος λάμπει ὁ οὐρανός,
ἀπ' τὴν Ὑπάτην ἀνυμνημὸς στὴ Νῆτη,
τὸ κροντῆρι μου φάος στὸ θυσιαστήρι.

27.8.33

ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

(Ἀνακοίνωση Γ. Ν. Παπαλεονάρδου)

* Τὸ παραπάνω ἀνέκδοτο ποίημα ἀποτελεῖ, θαρροῦμε, ἕνα νέο δείγμα τῆς
δημιουργικῆς πνοῆς τοῦ ποιητῆ. Τὸ μοτίβο του δὲ γυρίζει στὰ ἀγαπημένα του θέ-
ματα τῆς φύσης, τοῦ ἔρωτα, τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ ἀσκητικὴ ζωὴ ποὺ περνᾷ
ἀπ' τὸ σκληρὸ χτύπημα τῆς μοίρας, στὸ «μοναστήρι» τῶν ζωντανῶν νεκρῶν, δίνει στὴ
Λύρα του ἕνα τόνο μυστικοπαθῆ, ὑποβλητικὸ, νεοχριστιανικὸ. Ἡ κάθε λέξη τοῦ
στίχου πέρνει μύριες ἀποχρώσεις στ' ἄκουσμα κι' ἡ ἁρμονία τοῦ συνόλου μιὰν ἀτμό-
σφαιρα ὑποβολῆς καὶ μυστικισμοῦ, ποὺ πλησιάζει τὰ σύγχρονα ποιητικὰ ρεύματα τῆς
«καθαρῆς ποίησης» (poesie pure).

ΠΕΝΝΙΕΣ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Με το κλείσιμο μιάς ακόμα πολεμικής χρονιάς, μοιραία δημιουργείται ή διάθεση ενός απολογισμού ή τουλάχιστο μιάς εποπτικής θεώρησης της πνευματικής κίνησης του τόπου μας.

Σε μιά τέτοια όμως προσπάθεια, αν απομονώσουμε για λίγο τη σκέψη μας και συλλογιστούμε την κατάσταση της εποχής μας, το τραγικό παρόν που ζούμε, τις βαθείες πληγές που ανοίγει ένας πόλεμος, τις απογοητεύσεις που κατασταλάζουν στα νειάτα — που ανικανοποίητα απ' την κληρονομιά του παρελθόντος ξεκινούσαν χτές για νέες κατακτήσεις κι' έπεσαν έτσι άπροειδοποίητα, πριν ολοκληρώσουν τα όνειρά τους, στην περιπέτεια αυτή — αν κάνει κανείς όλες αυτές τις σκέψεις, ίσως να θεωρήσει σαν τη μεγαλύτερη ανθρωπινή αντίνομία το να μιλάμε σήμερα για πνευματικές αξίες, για ήθικους κόσμους, για Τέχνη. Υπάρχει το αίσθημα πως ο μεγάλος κραδασμός δεν άφησε τίποτα ανέπαφο.

Αν όμως βγούμε από την απομόνωση αυτή και κοιτάζουμε γύρω μας τη ζωή, θα δούμε αντιφατικά προς τις σκέψεις αυτές φαινόμενα. Ο κινηματογράφος, το θέατρο, ή διάλεξη, το βιβλίο εξακολουθούν να προσφέρουν την ευεργετική τους επίδραση στο πλατύ κοινό. Οί αΐθουσες θεαμάτων και συναυλιών γεμίζουν από το συρρέον εκκλησίασμα της Τέχνης. Οί συγγραφείς τυπώνουν το ένα μετά το άλλο τὰ έργα τους, τὰ περιοδικά πληθαίνουν και τὸ ἀναγνωστικό κοινό του καλού βιβλίου έχει αυξηθεί σημαντικά.

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι, καθὼς λέμε και παραπάνω, κάτι που δὲν συμβιβάζεται λογικά με τις αντικειμενικές περιστάσεις που δημιουργεί ένας πόλεμος. Ο πόλεμος εἶναι ἕνα σταμάτημα στην εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμοῦ, σταμάτημα για μιά πάλη ὀρμησμένων πιά δυνάμεων που γονιμοποιούν μ' ἕναν ἀνώμαλο τρόπο τις δυνάμεις του μέλλοντος.

Σύμφωνα λοιπόν μ' ἕνα τέτοιο ὄρισμό πὼς θὰ ἐξηγήσουμε τὴ σημερινή πνευματικὴ ζωὴ που φαντάζει στὰ μάτια μας ὡς ἕνα μὴ σταμάτησε ποτέ, ὡς ἕνα ζεῖ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν γεγονότων και καταστάσεων; Μήπως ἡ κίνησή της εἶναι φαινομενική μονάχα, παραίτηση ἀπὸ συνήθεια, για σβύσιμο ἀργὸ τῆς προπολεμικῆς ἐκκίνησης; Τὸ πρόβλημα εἶναι μεγάλο και βαρὺ, τὴν ἄλλα μάλιστα πὸ ὁ θόρυθος τῆς πολεμικῆς μηχανῆς δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ βαθύνομε ὅσο θὰ ἔπρεπε και νὰ τὸ κατοπτρεύσουμε μ' ἀσφάλεια.

Ἔτσι χῶρος και χρόνος μᾶς ἀναγκάζει νὰ καταφύγομε σὲ μερικὲς προχειρες διαπιστώσεις. Σκοπὸς μας εἶναι νὰ θέσουμε τὸ ζήτημα στοὺς σκεπτόμενους ἀνθρώπους, ὅχι νὰ τὸ λύσουμε τελικά, πρᾶμα δύσκολο σήμερα. Κι' ἡ μεγαλύτερη δυσκολία, εἴπαμε, βρίσκεται στὸ ὅτι τὸ παρόν δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβει ἀπόλυτα τὸν ἑαυτὸ του.

Ὡστόσο ξεκινᾶμε ἀπὸ μιά βασική σκέψη. Ἡ σημερινή πνευματικὴ κίνηση, ἀνεξάρτητα ἀπὸ πρόσωπα και τάσεις, μέσα σ' ἕνα τόσο δραματικὸ περιβάλλον, εἶναι αὐτὴ καθαυτὴ ἕνα εὐδιάκριτο σημάδι αἰσιοδοξίας, φῶς αἴθριο και ζωογόνο για τὸν ἄνθρωπο και τὸ μέλλον του. Γιατὶ εἶναι προνόμιο τοῦ ἀνθρώπου και στις ὥρες τῆς καταστροφῆς νὰ προετοιμάζει τὴν αὐριανή του ἀναδημιουργία. Εἶναι ἡ πνευματικὴ του ὑπόσταση, ἡ ἴδια του ἡ Μοῖρα που προκαλεῖ τὴν ἔρημιά του στὴ φύση μᾶ και τὸ μεγαλεῖο του.

Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα ζεῖ σ' εὐρύτερα χρονικά πλαίσια, ἔχει τὴν αἴσθηση τῶν στιγμῶν και φτάνει ὡς τὴν ἐποπτεία τῶν αἰώνων. Ἔτσι σήμερα ἀπλώνει τὴ ματιά του και στὸ μεταπολεμικὸ αὐριο, κρατώντας δυνατὰ, τὴν ὥρα τοῦ κατακλυσμοῦ, τὴν κιβωτὸ τῶν χτεσινῶν του κατακτήσεων. Δίνει τὴν αἴσθηση τῆς συνέχειας στὴν ἀνθρώπινη πορεία με τις πλατεῖες προοπτικές που χαράζει κι' ἔτσι, για τὸ πνεῦμα, ὁ πόλεμος κατανατᾶ ἕνα ἐπεισόδιο, σημαντικό βέβαια, συγκλονιστικὸ κάποτε, ἀνίκανο ὅμως νὰ σταματήσει τὴν ἀδιάκοπη ροὴ τῆς ζωῆς και τὴν εξέλιξη τοῦ πολιτισμοῦ.

Με τὴ βαθειὰν αὐτὴ αὐτοπεποίθηση ἀντιμετωπίζει ἡ ἀνθρώπινη σκέψη τὴν θύελλα τῶν γεγονότων τῆς ζωῆς, τις μεγάλες νύχτες, τις ἀτέλειωτες ὥρες τῆς ἀγρυπνίας και τῆς προσμονῆς.

Γ. Ν. ΠΑΠΑΛΕΟΝΑΡΔΟΣ

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΝ

L'incertitude de nos voies nous tourmenta
toute la vie.

Γιὰ νὰ δρᾶσει κανεὶς πρέπει πρὶν ἀπ' ὅλα
νὰ εἶναι ἐντελῶς ἤσυχος, νὰ μὴν τοῦ μένει
πιὰ καμμιά ἀμφιβολία.

A. Gide

Φ. Μ. Ντοστογιέφσκυ

Υπάρχει πάντα στὴ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητας και τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου, ἕνα σημεῖο ὅπου ἡ πορεία και ἡ δράση φαίνεται ὡς ἕνα νὰ κλονίζεται, ὡς ἕνα σταματᾶ.

Στὴν ἀνθρωπότητα αὐτὸ ἐκδηλώνεται στις μεταβατικές ἐποχές, ὅταν, ὕστερα ἀπὸ μιά περίοδο πληθωρική σὲ κίνηση και δράση, περνᾶμε σὲ περίοδο κατάρπτωσης και ἀποσύνθεσης. Στὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς ιστορικῆς πορείας ἡ ἀνθρωπότητα φαίνεται ὡς ἕνα νὰ ταλαντεύεται ἀνάμεσα στὸ παρελθόν και τὸ ἄγνωστο μέλλον. Γυρίζει τὸ κεφάλι της πίσω και δὲν αἰσθάνεται συμπάθεια για τὸ παρελθόν, πὸ τὴν τραβᾶ ὅμως ἡ συνήθειά του, προσπαθεῖ νὰ στραφεῖ πρὸς τὸ μέλλον μὰ φοβάται μήπως τὸ καινούργιο «φῶς εἶναι μιά νέα τυραννία». Ἔτσι κυριεύεται ἀπὸ μιά κατάσταση ἀμφιβολίας. Χάνει τὴν ὀρμητικότητα και τὴ θέληση για δράση και πνευματικὸ καρποῖ της εἶναι μονάχα ὁ σκεπτικισμὸς, ἡ μοιρολατρεία, ἡ μυστικοπάθεια.

Χαρακτηριστικὴ ἀπ' τὴν ἀποψη αὐτὴ εἶναι ἡ ἐποχὴ ἀνάμεσα στὴν κατάρρευση τοῦ ἀρχαίου κόσμου και τὴν ἀνοδο τοῦ χριστιανισμοῦ.

Στὴν περίπτωση τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου, τὸ σταμάτημα τῆς πορείας και τῆς δράσης φανερώνεται ὡς ἕνα σημεῖο κόπωσης και ταλάντευσης, ὕστερα ἀπὸ μιά ἐντατικὴ ζωὴ, γεμάτη ἀπ' τις ἐναλλαγές τῶν γεγονότων και τῶν ψυχικῶν καταστάσεων.

Στοὺς πολλοὺς αὐτὸ συμβαίνει με τὴν ἡλικία και τὸ γκρέμισμα κάθε προσπάθειας, ἀκριβῶς ὅταν αὐτὴ ἔπρεπε νὰ θεωρεῖται φτασμένη στὸ τέρμα και τὴν ἐπιτυχία. Στοὺς λίγους, αὐτὸ συμβαίνει συχνότερα, ὅταν, ὕστερα ἀπὸ μιά ἔντονη δράση τῆς ζωῆς και πνευματικῆς πορείας δὲν τοὺς δίνει τὴν ἱκανοποίηση μᾶς δημιουργικῆς ζωῆς γεμάτης ἐνότητα και συνέπεια.

Προχωρώντας πέρ' ἀπ' αὐτὰ ἴσως μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι αὐτὸ τὸ σταμάτημα, αὐτὸς ὁ κλονισμὸς, αὐτὴ ἡ ταλάντευση, ἔχει τὸ λόγο της στὴν ἀμφιβολία, πὸ δὲν εἶναι μιά παροδικὴ ἀπόχρωση τῶν ψυχικῶν μεταπτώσεων μὰ εἶναι δεμένη στὴ φύση μας κι «ἀνακυκλίζεται» κάθε τόσο, ὅταν συντρέχουν οἱ προϋποθέσεις για τὴν ἐκδήλωσή της, δηλαδή κάθε φορὰ πὸ ἡ ὑπερνήκησή της δὲν μπορεῖ νὰ γίνε με μιά ὀλοτέλα θετικὴ «λύση» — ἂν βέβαια ὑπάρχει τέτια.

Γιατὶ βαθύτατη ἀνάγκη τῆς ὑπαρξῆς μας ἀπαιτεῖ νὰ μὴ μένομε για πολὺ ἔρημια ψυχικῶν καταιγίδων.

Υπακούοντας στὴ μυστικὴ φωνὴ τῆς ζωῆς ὀρμῆς και πάντα με βάση ὀρισμένες ἐξωτερικὲς αντικειμενικὲς περιστάσεις, ξεπερνᾶμε τὴν κρίση που γεννᾶ μέσα μας ἡ ἀμφιβολία, ἔστω κι ἂν δὲν φτάνομε στὴν ποθητὴ λύση — πὸ, ὅπως εἰπώθηκε, ἴσως και νὰ μὴν ὑπάρχει.

Τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ἀμφιβολίας βρίσκεται ἴσως στὸ ὅτι τὸ εἶναι μας εἶναι δυσυπόστατο : ἀποτελεῖται ἀπ' τὸ ὕλικὸ και τὸ πνευματικὸ, πὸ τὰ ὄρια τοὺς ποτὲ δὲν προσδιορίστηκαν μ' ἀκρίβεια.

Οἱ αἰώνιες ἀμφιβολίες μας για τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς, για τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ὑπαρξῆς μας, για τὸ θάνατο και τὸν ἐκμηδενισμὸ τῆς προσωπικότητας, οἱ ἀτέλειωτες ταλαντεύσεις μας ἀνάμεσα στὴ θεωρία και τὴν πράξη, τὴν ἀδράνεια και τὴ δράση, τὸ τραγικὸ ἠθικὸ χάσμα που προκαλεῖ μέσα μας, ἡ ἔλλειψη συνέπειας ἀνάμεσα στὶς ἀρχές και τις πράξεις μας και γενικά κάθε σύγκρουση που μοιραία γεννιέται στις συνειδήσεις μας ἀπ' τοὺς ἀντίθετους πόλους τοῦ ἰδανικοῦ και τοῦ πνευματικοῦ, ὅλες αὐτὲς οἱ ψυχικὲς ἀντιθέσεις μας, πάντα βασάνισαν τὴ ζωὴ μας — ὡς ἕνα μιά βαριὰ μοῖρα νὰ πλανιέται πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας. Δὲν ξέρομε ἀκόμα κι ἂν τὸ ὑπέρτατο τραγικὸ στοιχεῖο

της ανθρώπινης ζωής, δεν βρίσκεται στην αντίθεση αυτή του ιδανικού και του πραγματικού που εκφράζεται στο ότι νοιώθουμε πολύ περισσότερα απ' ό,τι μπορούμε να κάνουμε. Οι ψυχικές αυτές μεταπτώσεις στην αμφιβολία και την άβεσθαιότητα, σ' εποχές που τις χαρακτηρίζει κάποια «σταθερότητα», όπου ο ρυθμός της εξέλιξης φαίνεται ν' αργοκυλά ήρεμα και ειρηνικά, δεν ξεπερνούν τις ατομικές περιπτώσεις — πάντα βέβαια συγκλονιστικές και τραγικές — μά που μένουν πάντα ατομικές περιπτώσεις, χωρίς να υψώνονται ως τα καθοριστικά σημάδια μιάς εποχής. Γιατί σ' τέτοιες εποχές εκδηλώνονται σαν κρίσεις συνειδήσεων μονάχα σ' όρισμένα άτομα-προδρόμους — που πρώτοι αυτοί διαισθάνονται και προσβλέπουν τις τρικιμίες των βυθών και που πρώτοι αυτοί νοιώθουν την ανάγκη να σπάσουν το καθολικό «περίβλημα» της εποχής τους — και δεν μπορούν να γενικευθούν σ' κρίσεις συνειδήσεων μιάς εποχής γιατί λείπουν οι γενικές αντικειμενικές συνθήκες.

Τώρα, αντίθετα, περνάμε μιά μεταβατική περίοδο, γεμάτη αστάθεια και άπρόοπτα. Η εξέλιξη δεν προχωρεί σήμερα με τους ανιαρούς και μονότονους ρυθμούς των δεκαετιών, μά με τους ίλιγγιώδεις ρυθμούς των αιώνων. Σ' ένα μεταίχμιο ανάμεσα σ' δυο αντίθετες καταστάσεις που συγκρούονται, μοιραία ή εποχή μας πέρνει ένα χαρακτήρα δραματικό, γεμάτο σκεπτικισμό κι αμφιβολία.

Η επίδραση πάνω στις συνειδήσεις, δεν μπορεί νάναι παρά ολοκληρωτική, καθολική και με συγκλονιστικά αποτελέσματα.

Η επίδραση αυτή όντας καθολική, παρασέρνει στη δίνη των ψυχικών συγκρούσεων όλες τις «ουδέτερες» συνειδήσεις και χρωματίζει με ξεχωριστό τόνο τις ψυχικές αντιθέσεις που πάντα υποβόσκουν σ' όρισμένα άτομα.

Έτσι αναγκαστικά, με την άδυσώπητη αναγκαιότητα και την αμείλικτη σκληρότητα των αντικειμενικών εξελίξεων, μέσα στο πιό υποβλητικό δραματικό φόντο, όπου άνθρωποι και μηχανές συγκρούονται σ' πρωτάκουστους ρυθμούς και αριθμούς, ξετυλίγεται ή τραγωδία των συνειδήσεων.

Βλέπουμε μπρός στα μάτια μας, μέσα στις τεράστιες φλόγες του όλεθρου, να γκρεμίζονται κόσμοι, που αγαπήσαμε ίσως από συνήθεια, ίσως από κατανόηση. Θεοί, που λατρέψαμε για αληθινούς, γκρεμίζονται μ' απίστευτη ευκολία, ανήμποροι να σώσουν τον εαυτό τους. Ίδιες που πιστέψαμε σαν τις μοναδικά όρθές, αποδείχτηκαν ψεύτικες, ανεδαφικές και άβασίμες.

Συνήθειες που θεωρούσαμε σαν άξεχώριστα κομμάτια του εαυτού μας, ξεριζώνονται με το φύσημα των περιστάσεων. Τρόποι ζωής που βρήκαμε και έγκλωπώθηκαμε ύστερα από πολύμοχθε έρευνες και αναζητικές βιώσεις, φαίνονται τώρα σαν λειψοί, σαν άχρηστοι.

Ένας κόσμος, που μέσα σ' αυτόν είδαμε το φώς, που τον αναπνεύσαμε, που ζυμώθηκε με τους ιστούς και το αίμα μας, που το κάτω-κάτω αποτελεί ίσως ό,τι είμαστε σήμερα, κλονίζεται συθέμελα.

— Και τον κόσμο αυτόν, σήμερα μέσα στην δραματικήν ατμόσφαιρα που ζούμε, δεν μπορεί παρά συναισθηματικά να τον βλέπουμε, όχι δεοντολογικά: αν ήταν δίκαιος ή άδικος, όμορφος ή άσκημος, ιδανικός ή χυδαίος.

Και μεις προσβλέπουμε με δέος αυτήν την κοσμοχαλασιά ανήμποροι για αντίδραση, που ίσως δεν την μπορούμε, που ίσως και δεν τη θέλουμε πιά.

Σπαραγμένοι απ' τη θέα του χαλασμού κι' αποσταμένοι απ' τη θλίψη, πορευόμαστε ανάμεσα στα πτώματα των νεκρών ιδανικών μας, σέρνοντας την αγωνία των ήμερών του όλεθρου, που βαραίνει καταθλιπτικά πάνω μας...

Δεν μπορούμε πιά να υποτάξουμε τον εαυτό μας στην πίστη μιάς Ίδέας, γιατί ή αμφιβολία διαπότισε το είναι μας.

Στένεψαν για μάς τα πλαίσια κάθε ήθικης αντίληψης γιατί οι καιροί απόδειξαν τη συμβατικότητα τους. Μάταια ζητούμε τη λύτρωση στη δράση και τη θεωρία. Η δράση μάς ξοδεύει, σπέρνοντας τη ζωή μας στις λεπτομέρειες. Η θεωρία μάς απομακρύνει απ' την πληρότητα της ζωής. Περισσότερο από ποτέ, αισθανόμαστε σήμερα την άβεσθαιότητα των ανθρώπινων πραγμάτων.

Τό αστάθμητο της ανθρώπινης μοίρας, που ήταν πάντα ή ζοφερή όψη της ζωής μας, ξεφεύγει απ' την προσπάθειά μας για την υποταγή της, μεγαλώνοντας τη μοιρολατρική διάθεσή μας...

Ταλαντεύομαστε ανάμεσα σ' όνειρο κι αυτό που ονομάζουν πραγματικότητα, που μάταια ζητήσαμε να βρούμε τον συγκεκριασμό τους.

Όταν περπατούμε στη σκιά της πραγματικότητας, μάς πνίγει ή καφετερή πνοή της.

Όταν ριχνόμαστε στη σκιά του όνειρου, χάνουμε την αίσθηση της μισής ούσίας μας.

Κουρασθήκαμε να δοκιμάζουμε «λύσεις», νοιώθοντας πως «κάθε προσπάθειά μας μιά καταδίκη είναι γραφή». Στο σημείο που φτάσαμε δεν μάς σώζει πιά ούτε ή καταφυγή στην ψυχή μας — κατά τη συμβουλή του Μάρκου Αύρηλιου — ούτε ή χριστιανική έγκαρτέρηση, ούτε ή στωική άταραξία, ούτε ή βουδική άδράνεια, μά ούτε κι ή αρχαιοελληνική ήρωϊκή αντίληψη της ζωής.

Ζούμε σαν τα κυνηγημένα ζώα, αποτραβηγμένοι στις φωλιές μας, μ' αποκλειστικό συναίσθημα την έλλειψη ψυχικής ήρεμίας και ασφάλειας...

Ζούμε, αναμνησκώντας τις αμφιβολίες μας, τους πόθους μας, τα ιδανικά μας, αντλώντας μονάχα απ' τις μυστικές δυνάμεις της ζωϊκής ούσίας μας.

Ζούμε με την «κεκτημένη ταχύτητα» της άσυνειδητης ζωής, μ' ήν προσδοκώντας τη «λύση», ούτε απ' τον έσωτερικό ούτε απ' τον έξωτερικό κόσμο.

Η αμφιβολία που αιώνια φωλιάζει μέσα μας, θηριεμένη απ' τις έξωτερικές συντυχίες, σωριάζει σ' έρείπια κάθε «λύση». Κι' ωστόσο κάπου πρέπει να υπάρχει ή «λύση» που ίσως δεν έχουμε το σθένος και τη διάθεση να βρούμε. Για την ώρα, μπροστά σ' όλους μας υπάρχουν μονάχα Ρουθίκωνες. Το μέλλον θα δείξει πόσοι Καίσαρες θα βρεθούν...

ΤΕΡΠΟΣ ΠΗΛΕΙΔΗΣ

JEAN PELLERIN

CAPORAL CARCO...

*Σ' αν δεκανέα, Carco, δεν θα σ' αν πο'νε,
μά διόλου, βαθμοφόρον άστυρο.
Στο στρατώνα όποιοι να 'ρθουν να σ' αν βρο'νε,
για ένα ποτήρι, αν ε'χετε καιρό,*

*Σταματο'ν μαγεμένοι ξάφρον εμπρός σας:
Τον Tailhade θα διαβάζετε, είτε από
το Stéphane Mallarmé στον ούλαμό σας,
παληκάρια ένα κ' ένα — θ' αν το π'ω!*

*Και τ' «άδερφάνια» — οι φίλοι σας εκείνοι —
την εμπνευσμένη άκο'νε τη φωνή,
κ' έτσι ό,τι μεταξύ σας και να γίνει,
παράπιωμα σ' αν σ' αν δεν θα φανεί,*

*Εξόν βέβαια από το'το: Να χλευάσουν
το σονέτο του «Κύκνου» εκείνο κ'...
Τότε, τους στέλνατε έτσι, να ξεσκάσουν,
στο Πειθαρχείο: Σαββάτο, Κυριακή!*

Μεταφραστής Π. ΡΟΚΟΣ

Η ΑΓΑΠΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΠΑΡΤΗ

Όπως ο αρχαίος Τέρπανδρος, ήρθα κ' ἐγὼ σὲ σένα' ἀπὸ τὴν Ἀνατολή ἢ μοῖρα μ' ἔρριξε στοῦ Ταύγετου τὰ ποδάρια.

Ἄμποτε νὰ βαστοῦσα σὰν καὶ κείνον τὴ λύρα, γιὰ νὰ μαγέψω τοὺς σημερινούς Σπαρτιάτες, πού ἀκούγοντας τὴ θεϊκὴ μελωδίαν πῶβγαίνε ἀπὸ τὰ δάχτυλά του, παρατήσανε τὰ μαλώματα κι' ἀγκαλιάζανε ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ τὸν γράψανε παιδὶ τῆς Σπάρτης.

Ἄλλὰ κι' ὁ ποιητὴς Ἀλκμέοντας, πούχε καὶ κείνος τὸ χάρισμα τῆς μουσικῆς, ξέπεσε στὴ Σπάρτη, σκλάβος, κ' οἱ Σπαρτιάτες τὸν λευτερώσανε, καὶ τιμῆσανε τὸ οὐράνιο δῶρημα μὲ τὸ ὅποιο ἦτανε στολισμένος, καὶ τὸν κάνανε πολίτη τῆς πατρίδας τους. Γιατί, μ' ὄλο πού τοὺς λέγανε σκληροκαρδούς, ἀγαπούσανε τὴ τέχνη καὶ τὸ αἶσθημα.

Κι' ὁ Ἀλκμέοντας, πολὺ πόνεσε ἡ καρδιά του τὴ Σπάρτη, καὶ σύνθεσε παιᾶνες γιὰ τὴ δόξα τῆς καὶ κείνα τὰ ἐξάισια Παρθένεια, πού τὰ τραγουδοῦσαν οἱ παρθένες χορεύοντας.

Μὰ ἐγὼ δὲν ἔχω οὔτε μονὸ τὸ διπλὸ χάρισμα ἐκείνων, γιὰ νὰ παινέψω τὴ χρυσότριχη λέαινα πούναι ξαπλωμένη σιμὰ στὸ δροσερὸν Εὐρώτα, πάρεξ λόγια ἀνάργαστα, δίχως ἀρμονία...

Μυστράς 1938

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥΣ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

*Σαν τα πουλιά τα φύλλα τρομαγμένα
πειτούνε τώρα έξω καιρού και χώρου
ἀπ' το χροσόν αἰτό κνηγημένα
του φθινοπώρου.*

*Τα δέντρα βλέπουν με ξερά τα μάτια
κατά το δρόμο που τραβούν τα φύλλα
στρομμένα με τον ανέμον σκαλοπάτια
κι' ἀνατριχίλα.*

*Και πέφτουν πέφτουν. Κι' ως το κερμιτάρι
σιγά σιγά στα κύματα βυθάει,
κιτρινωμένο φύλλο το φεγγάρι
τ' ακολουθάει.*

PENA ΚΑΡΘΑΙΟΥ

ΜΙΚΡΗ ΣΚΟΛΗ: ΜΕΓΑΛΗ ΓΙΟΡΤΗ*

Στις πέντε τοῦ Μάη εἶναι μιὰ γιορτὴ, πού περνάει ἀπαρατήρητη ἀπ' τοὺς πολλούς, γιὰ δὲν ἔχουνε ἀργία τὰ ἐπίσημα γραφεῖα. Ὡστόσο γιὰ τοὺς Τσερτούληδες εἶναι μεγάλη, γιὰ ἔχει τ' ὄνομά της ἡ Εἰρήνη, ἡ μεγάλη τους κόρη. Τώρα, πού οἱ μέρες εἶναι μεγάλες, μποροῦνε οἱ γνωστοὶ νὰ πάνε ὡς ἐκεῖ καὶ μετὰ τὴ δουλιὰ τους καὶ νᾶναι ἀκόμα σούρουπο, πολὺ νωρίς. Τὸ σπίτι τοῦ Τσερτούλη αὐτὴ τὴ μέρα εἶναι πολὺ γιορτινὸ, ὅσο δὲν εἶναι οὔτε σ' ὄνομά του οὔτε στῆς γυναίκας του, οὔτε τὰ Χριστούγεννα οὔτε τὴ Λαμπρῆ. Ἡ μεγάλη του κόρη ἔχει πολλὲς περιποιήσεις, βρῖσκει πολλὴν ἀγάπη μέσα στοῦ σπίτι του, ὅσο κι' οἱ χάρες της εἶναι μεγάλες κι' ὁ κόσμος πού τὴν πλησιάζει πολὺς. Αὐτὴ τὴ μέρα ἔρχεται κι' ἡ ἀδερφή τῆς κυρίας Τασίας, τῆς γυναίκας τοῦ Τσερτούλη, νὰ τὴν βοηθήσει, γιὰ ἔχουνε μεγάλη φασαρία στοῦ σπίτι μὲ τὰ παραπάνω γλυκίσματα, μὲ τὰ ψητὰ καὶ τὰ τηγανιτὰ, μὲ τὰ κεφτεδάκια καὶ τὰ μεζεδάκια, ἀφοῦ ὁ κόσμος πού θάρθει, θὰ πιεῖ κρασί καὶ θὰ γλεντήσῃ. Ἐπειτα τὸ σπίτι θέλει τόσα συγυρίσματα, γιὰ ἔχει γίνει συνήθεια στοῦ Τσερτούλικο ν' ἀλλάζουνε τὴν παραμονὴ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τὴ χειμωνιάτικη ὄψη τοῦ σπιτιοῦ σὲ καλοκαιρινή: Ἀλλάζουνε τοὺς μπερντέδες, τίς πάντες, τὰ χαλιά ὅ,τι μπορεῖ γενικὰ ν' ἀλλάξει. Τὸ πιάνο κουρδίζεται κάθε τέσσερις τοῦ Μάη κι' ἔρχεται τὸ μεγάλο γραμμόφωνο ἑνὸς γείτονα καὶ πλάκες ἀπ' ὄλους τοὺς γνωστούς. Κι' ἀπάνω ἀπ' ὄλα φέτο θὰ γιορταζότανε μὲ μεγαλύτερη λαμπρότητα ἢ μέρα αὐτὴ γιὰ τὴν Εἰρήνη τέλειωνε τὸ γυμνάσιο — δεκαφτὰ χρονῶ κοπέλα — καὶ γινότανε «ἀκαδημαϊκὴ πολίτις»!

Μαζεύτηκαν κατὰ τὸ βράδυ κάπου εἰκοσιπέντε νέοι καὶ κοπέλες, ὄλοι φίλοι τοῦ σπιτιοῦ ὅπως ὁ Μίλτης, καὶ χόρεψαν κι' ἦπιαν κρασί, ὅσο ἤθελαν, γιὰ τὸ Τσερτούλης εἶχε πολλὲς νταμιτζάνες γεμίσει. Μέσα σ' ὄλους, πρῶτος καὶ καλύτερος ὁ Παυλῆς.

Λίγο πρὶν φύγουνε κι' οἱ πιὸ γνωστοὶ, πλησίασε ὁ Τσερτούλης τὸν Παυλῆ καὶ τὸ Μίλτη καὶ τοὺς εἶπε μὲ τρόπο, πῶς θὰ μείνουν χωρὶς ἄλλη κουθέντα, οἱ δύο τους περισσότερο καὶ δὲ θὰ φύγουνε μὲ τοὺς ἄλλους. Κι' ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα τοὺς πήγανε στοῦ τραπέζι πούτανε ἔτοιμα στρωμένο στὴ σάλα κι' εἶτανε ἡ θέση τους ὀρισμένη. Ὅλα εἶχανε κάτι ἐπίσημο. Τὰ σερβίτσια, οἱ ὀρισμένες ἀπὸ πρὶν θέσεις, τὸ σερβίρισμα κι' ὁ τρόπος πού ἔγινε ἡ πρόσκληση, φανέρωνε μιὰ προμελέτη ὡς τὴν πιὸ μικρὴ λεπτομέρεια.

Ὁ Μίλτης, πού τὰ ξεσκάλιζε αὐτὰ λίγο λίγο, ἄρχιζε νὰ στενοχωριέται. Τὸν θεωροῦσανε, λοιπόν, τόσο δικό τους, ὥστε νὰ κάθεται μόνος αὐτὸς μαζί μὲ τὸν Παυλῆ στοῦ τραπέζι ἀπ' ὄλους τοὺς γνωστούς; Ὁ Παυλῆς καθότανε πλάι στὴν Εἰρήνη, πού πάσκιζε περισσότερο νὰ τὸν ταΐζει παρὰ νὰ τρώει. Ἐβρίσκει τί τοῦ λείπει, πρὶν ἀκόμα τὸ σκεφτεῖ ὁ Παυλῆς κι' αὐτὸς ἀνταπόδινε ὄλη αὐτὴ τὴ φροντίδα μὲ τὰ μάτια καὶ καννα χᾶδι. Ὅμως αὐτὸ κανεὶς δὲν τῶθλεπε. Ὁ Τσερτούλης, ὅσες φορές δὲν εἶτανε μόνος μὲ τὸ πιάτο του, γύριζε πρὸς τὸ Μίλτη περισσότερο.

— Πρόχειρα πράματα τὰ σημερινά! τοῦλεγε. Εἶπαμε νὰ κάνουμε κάτι γιὰ τοὺς πολὺ φίλους!

Ὅμως δὲν εἶτανε καθόλου πρόχειρα. Τὰ σερβίτσια μαρτυροῦσαν, πῶς εἶτανε δανεικὰ ἢ νοικιασμένα, γιὰ εἶτανε πολὺ ἀκριθὰ γιὰ τὰ οικονομικὰ τοῦ Τσερτούλη. Καὶ τὰ φαγιὰ εἶτανε καλοψημένα καὶ πλούσια. Πρόσεχε ὁμως πολὺ τὸν Μίλτη, γιὰ ἔθλεπε κάποιο μούδιασμα στὰ καμώματά του, σὰ νᾶτρωγε μόνο ὅ,τι τοῦδιναν πρῶτα.

Ὁ Παυλῆς εἶχε πολὺ περισσότερο ἀέρα, πού ὁ Μίλτης τὸν ἔριξε στοῦ χαρακτήρα του. Ὅμως ὁ Τσερτούλης, βλέποντας αὐτὴ τὴ δυσαναλογία στοῦ θάρρους, βιάστηκε νὰ ἐξηγήσει, πῶς τὸν Παυλῆ τὸν ξέρουνε περισσότερο

* Ἀπόσπασμα ἀπ' τὴν ἀνέκδοτη νουβέλλα «Ἐνας φίλος τοῦ σπιτιοῦ».

καιρό κι' είχε περισσότερες φορές την ευκαιρία, όπως σήμερα, να ξεθαρρέψει. Παρ' όλ' αυτά ο Μίλτης παραξενευόταν απ' το νόημα του σημερινού τραπέζιου κι' είτανε σκεφτικός, έτσι πού ν' άνησυχεί τους άλλους.

Ο Τσερτούλης γύριζε κάθε τόσο στη μικρότερη κόρη του, τη Μαργαρίτα, και της έλεγε να φροντίζει τον καλεσμένο τους. Γύριζε στη Μαργαρίτα, γιατί βρισκόταν ακριβώς πλάι του. Ναι! τάχανε κανονίσει έτσι, ώστε καθέν' απ' τα δυο κορίτσια ν' αναλάβει κι' έναν απ' τους δυο καλεσμένους τους. Η Μαργαρίτα άκουγε άμέσως την υπόδειξη καθενός, όμως δεν τα κατάφερνε ποτέ στη δεξιούνη σαν την Ειρήνη και χρειάζονταν καμιά φορά να μπει στη μέση κι' η κυρία Τασία, που είχε αναλάβει θεληματικά να περιποιείται όλους. Της Ειρήνης όμως δεν της περίσσευε καιρός να δει και πια πέρα απ' τον Παυλή. Είτανε μιά σίγουρη άφοσίωση αυτή που τούδειχνε και δεν την έκρυβε ούτε απ' τους δικούς της. Εκείνοι πάλι δεν πρόσεχαν καθόλου την Ειρήνη, γιατί είχαν εμπιστοσύνη στη δεξιούνη της. Όλη τους ή άνησυχία είχε μαζευτεί γύρω απ' τη Μαργαρίτα, που φαινότανε ναχε σαστισμένη και την απόκαμε ή επιφυλακτικότητα του Μίλτη. Εκείνο, που μπορούσε να του δώσει πιο εύκολα είτανε το κρασί. Γι' αυτό και το ποτήρι του Μίλτη δεν έμεινε ποτέ πιο κάτω απ' τη μέση. Εκείνος πάλι φαινότανε πως έπινε συνέχεια, σα μάστορης υπεκρής. Κι' έτσι με τα συχνά γεύματα του ποτηριού του μπορούσε να δώσει την εντύπωση στους άλλους, πως τον καταφέρνει στο σεβήρισμα. Στο φαί όμως χρειάστηκε πολλές φορές να επέμβει με χειρονομίες κρυφές και με νοήματα ή κυρία Τασία για να την όρμηγνέψει. Κι' εκεί μπορεί κάτι να κατάφερνε. Άλλά την τρυφερή χειρονομία να βάλει με το πηρούνι της μεζέ στο στόμα του διπλανού καλεσμένου της, δεν την έκανε ποτέ. Κι' αν την έκανε, δεν είχε ούτε την άνεση ούτε τη χάρη, πούχε της Ειρήνης.

Έτσι περνούσε ή ώρα. Το περιβάλλον όμως ήτανε πολύ οικογενειακό, το κέφι δέ φαινότανε ναρχεται καθόλου, μ' όλο πού κι' οί προσκαλεσμένοι κι' οί άνθρωποι του σπιτιού έπιναν κρασί από ναρίς. Ο Μίλτης άπορούσε στοχαστικός στην καρέκλα του, πως δεν είχε νυστάξει άκόμη, μ' όλο το κρασί πούχε πιεί και μ' όλη την ήσυχία που βασιλεύε στο τραπέζι. Ένωθε όμως πως δέ βρίσκεται ακριβώς στον έαυτό του αυτή τη στιγμή. Από ώρα πολλή πάσκιζε να παρουσιάσει τον έαυτό του για καλεσμένο, ένω θάχλεγε κανείς, πως είναι ένας άφηρημένος άνθρωπος, σα μαθηματικός που το μυαλό του γυρίζει να λύσει διάφορα προβλήματα. Δεν είτανε όλόκληρος εκεί. Τα καμώματά του είχανε κάποια άδεξιότητα, που μαρτυρούσε την άπουσία του νοού του απ' το οικογενειακό τραπέζι.

Ο Παυλής αντίθετα είτανε όλόκληρος εκεί μπροστά. Το κρασί είχε φέρι τ' άποτελέσματα του κιόλα, τα μάτια του είχανε καντηλιάσει, το μυαλό του είχε θολώσει. Σιγά σιγά άρχισε να βγαίνει έξω απ' τον κύκλο, το στενό κύκλο πούκταναν σα ζευγάρι αυτός κι' η Ειρήνη, κι' άρχισε ή Ειρήνη ναχε μικρή σημασία για έναν τόσο ζέγειλο από κέφι Παυλή. Ζήτησε να τον ακούσουν όλοι. Η συντροφία πούχε κουραστεί απ' τη σιωπή κι' είχε άπελπιστεί απ' τη στάση του Μίλτη, πιάστηκε απ' αυτόν σα μιά σανίδα σωτηρίας. Μπορούσαν, είχανε άκόμη τον καιρό, να σώσουν κάτι απ' τη χαμένη γιορτινή βραδιά τους. Έγινε σιωπή κι' όλοι κρεμάστηκαν απ' το στόμα του. Ο Παυλής περιμενε λίγα δευτερόλεπτα άκόμη κι' ύστερα άρχισε να τους λέει μιά ιστορία. Ω, είτανε μιά πολύ άστεία ιστορία, που και πριν τελειώσει άκόμη, έδω κι' εκεί, σκόρπιζε το γέλιο της στη συντροφία. Η Μαργαρίτα άρχισε πρώτη με το παιδικό της χάχανο και τη βοήθησε με τη καλωσύνη της ή κυρία Τασία. Έτσι έκανε πάντα σε τέτοιες στιγμές, ποτέ δεν άφινε μιά καλή προσπάθεια άβοήθητη. Κι' έπρεπε να γίνει κέφι. Ο Παυλής ξεθαρρεύτηκε, πούκτανε τόσο εντύπωση ή ιστορία του, κι' είπε και δεύτερη κι' άρχισε να λέει και τρίτη. Είτανε κι' αυτές άστείες, να ξεκαρδίζεται κανέναν. Κι' όμως ή συντροφία άρχισε να γίνεται άνησυχη, γιατί οί ιστορίες του Παυλή φανέρωναν, πως είχε πιεί πολύ κρασί, πως είχε θολώσει πολύ το μυαλό του. Άλλιώς τέτοιες ιστορίες δέ θα της έλεγε σε οικογενειακό τραπέζι. Η τρίτη, πάνω απ' όλες, είτανε πολύ τολμηρή. Η Μαργαρίτα, που τόλμησε να γελάσει και με τη δεύτερη, στην τρίτη χαμήλωσε πια τα μάτια. Η κυρία Τασία πάσκιζε να διορθώσει πρόχειρα την κατάσταση κι' έπανέλαβε μιά λεπτομέρεια της ιστορίας αυτής, άσχετη με το νόημα της, κι' ύστερα γέλασε ένα κομένο βιαστικό χαχάνισμα— να δείξει τάχα, πως εκεί βασιζότανε ή ιστορία. Η προσπάθειά της όμως δεν πέτυχε. Ο Τσερτούλης μάλωνε κιόλα την Ειρήνη, πούδωσε τόσο κρασί στον Παυλή

κι' εκείνη, τάχα για να φτάσει κάτι στο τραπέζι, τράβηξε την καρέκλα της μακρότερα του.

Άρχισε να νιώθει πως είναι ένοχη με τις στενές φιλίες που φανέρωνε πως έχει μαζί του. Ο μόνος που γέλασε απ' την τρίτη ιστορία είτανε ο Μίλτης— ο Μίλτης, που στην πρώτη μόλις έσκασε τάχειλι του και στη δεύτερη μόνο που χαμογέλασε. Τιναζότανε απ' το γέλιο του, που πάσκιζε να κάνει μουγκό κι' όμως δεν το κατάφερνε. Δεν είτανε σωστό να γελάει σε τόσο κρίσιμες στιγμές κι' όμως ή άστεία ιστορία του Παυλή τον παράσερνε σ' αυτό τον κατήφορο. Δεν είτανε σωστό, γιατί μεγάλωνε τη δύσκολη θέση των Τσερτούληδων, που τους είχε κυριέψει ή άμηχανία. Δεν ήξεραν κιόλα αν γελάει με την ιστορία την ίδια ή μη γελάει με τα καμώματά τους, να λένε οί προσκαλεσμένοι τους τέτοιες μπροστά σε νέα κορίτσια. Η Ειρήνη το ύποπτευότανε κιόλα και τούριξε ένα βλέμμα γεμάτο κακία. Μετά την σύντομη άνησυχία άκολούθησε μιά κρίσιμη σιωπή, που δεν ήξερε κανέναν να την λύσει. Τους Τσερτούληδες είχε καταλάβει μιά άγωνία, γιατί φοβόντουσαν μήπως ο Παυλής κερδίσει καιρό απ' αυτήν και πει μιά τέταρτη, χειρότερη άκόμη ιστορία, που θάφερνε την τελική καταστροφή. Άχ! τί άτυχία είτανε αυτή άπόψε; Ο ένας καλεσμένος τους να στέκει άμίλητος κι' άφηρημένος, μόνο για ν' άκούει τις κακές ιστορίες του άλλου και να σχηματίζει κακήν εντύπωση για όλους. Κι' ο δεύτερος, που βασίζαν τις έλπίδες τους για μιά στιγμή, πως θα σώσει τη συντροφία απ' την άνια, αυτός το παρακάνει με επικίνδυνα λόγια και καταστρέφει όσα είχε πριν λίγο χτίσει. Και να τώρα ξερόβηξε για ν' άρχισει την τέταρτη ιστορία του. Μόνο ένα θαύμα μπορούσε να τους σώσει.

Και όμως να! που μπήκε μέσ' στη μέση ένας από μηχανής θεός: Ο Μίλτης, που ή άγωνία των Τσερτούληδων πήγαζε απ' το φόβο, πως τα καμώματα του Παυλή θα σχολιαστούνε κακά απ' αυτόν, άνάλαβε ν' άπομακρύνει ό ίδιος τον κίνδυνο! Η άμηχανία των άλλων τούδωσε καιρό να βρει την ψυχραιμία του και να σκεφτεί, πως είναι ο μόνος κατάλληλος γι' αυτή τη δουλιά. Πήρε λοιπόν το λόγο, πριν ο Παυλής προφτάσει ν' άνασυντάξει μέσ' στο μυαλό του την τέταρτη ιστορία του.

Οτι είχε να πει δεν είτανε τίποτα εύθυμο, γιατί τέτοιες ιστορίες σαν τον Παυλή δεν ήξερε.

— Έγώ πήγα στρατιώτης, είπε με προσποιητή μετριοφροσύνη, δεν πήγα ναύτης. Κι' οί ναυτικοί είναι πρώτης τάξεως άνθρωποι όλο κέφι και καλαμπούρι. Μ' άλλα λόγια μ' άρέσουνε. Έτσι, χάρη στον Παυλή, είχαμε και τ' άστεία μας, πράμα που δέ θα άνοτανε αν βασιζόσαστε σε μένα. Η βραδιά λοιπόν είτανε τέλεια και το βρίσκω πολύ τιμητικό για μένα να είμαι ο ένας απ' τους δυο καλεσμένους σας. Αυτό με φέρνει σε δύσκολη θέση κάπως, γιατί δέ βρίσκω τρόπο να σας εύχαριστήσω για όλες τις περιποιήσεις σας, που με ύποχρεώνουν έξαιρετικά. Έπειδή όμως δεν πρέπει να λείψει τίποτα απ' τη βραδιά που να την κάνει έξαιρετική, θα παρακαλούσα την Ειρήνη να παίξει κάτι στο πιάνο— κάτι που θα διαλέξει εκείνη. "Ε, Ειρήνη; Έτσι για να πιούμε το τελευταίο ποτήρι στην ύγεια σου. Κι' ύστερα να φύγουμε πια. Τί λες κι' εσύ Παυλή;

Έτσι μίλησε, λες κι' έβγαλε ένα μικρό λόγο άπάνω στο τραπέζι, που άρχισε όμως σαν κουβέντα και τελειωνε σαν κουβέντα. Τί θέση είχε ένας λόγος σ' ένα τόσο μικρό τραπέζι ενός μικροαστού;

Είτανε μιά άνορθογραφία, όσο κι' αν με δεξιοτεχνία τη σκέπαζε, ο Μίλτης. Ποτέ όμως δέ μπόρεσε να τον άποφύγει, όσες φορές θέλησε να εύχαριστησει για περιποιήσεις και για τιμές που τούγιναν. Τη φορά όμως τούτη, τούριαξε όσο ποτέ άλλοτε στη θέση που μπήκε, γιατί μ' ένα τόσο δά λόγο μισού λεφτού ο Μίλτης ζεπλήρωσε όλους τους σκοπούς του: δικιολογήθηκε για την άδιάφορη στάση του όλης της βραδιάς, που του έκλεβε την ήσυχία και τον έδειχνε άφηρημένο, εύχαρίστησε για όσα τούκταναν οί Τσερτούληδες, γύρισε με τρόπο τη κουβέντα σ' άλλο θέμα χωρίς να καταλάβει κανείς τίποτα κι' έδωσε θέμα για μιά νέα συζήτηση, έτσι πού να μη βασανίζονται απ' την άγωνία, πως ο Παυλής θ' άρχισει τέταρτη ιστορία ούτε ναχουε τον καιρό να σκέφτονται το πάθημά τους. Κι' άπροσδόκητα είχε και μιάν άλλη ωφέλεια: Πότισε την Ειρήνη μ' άμφιβολία αν σοβαρά τα έλεγε όλα αυτά ή κοροΐδευε μ' ένα κρυφό τρόπο.

Η κυρία Τασία δεν κατάλαβε, αν όσα είπε ο Μίλτης, τάχε πει από σκοπού. "Όμως είτανε ή πρώτη που θέλησε να ένισχύσει την προσπάθειά του.

— Έλα Ειρήνη! είπε, μην το σκέπτεσαι.

Ὁ Τσερτούλης ὑπόδειξε τὸ κομάτι. Εὐτυχῶς τὸ σπίτι δὲν εἶχε εὐκολίες, τὸ τραπέζι εἶχε στρωθεῖ στὴ σάλα, ἔτσι πού νά μπορεῖ νά γίνει ἡ ἐπιθυμία τους. Μόλις ὁμως σηκώθηκε ἡ Εἰρήνη σηκώθηκε μαζί της κι' ὁ Παυλῆς. Εἶπε, πὼς θέλει νά παίξουνε μαζί πιάνο. Ὁ Τσερτούλης ἔκανε μιὰ συγκρατημένη χειρονομία θυμοῦ, ἡ Εἰρήνη ὁμως φάνηκε, πὼς χάρηκε πού, ἤρθανε ἔτσι τὰ πράματα. "Ἄν σηκώθηκε νά παίξει πιάνο, τῶκανε γιὰ νά δώσει μιὰ διέξοδο, ἀλλ' ὡς δὲ θῆθελε μὲ κανένα τρόπο νά γίνει ἡ πρόταση τοῦ Μίλτη, ὕστερα ἀπ' αὐτὸν τὸν ὑποπτο λόγο, πούθγαλε σὰν κόκορας. "Ἔτσι ἔγινε τὸ θέλημα τοῦ Παυλῆ. "Ἐπαιξαν quatre mains, ὅπως καὶ τὴν ἄλλη φορά, τὸ ἴδιο κομάτι, μὲ τὶς ἴδιες παραφωνίες. Ὁ Τσερτούλης ζήτησε συγγνώμη ἀπ' τὸν Μίλτη γιὰ νά φύγει γιὰ μιὰ στιγμή ἀπ' τὸ τραπέζι, ἄργησε ὁμως πολὺ νᾶρθει, πρᾶμα πού ἔβαλε σ' ἀνησυχία τὸν ἥσυχο καλεσμένο του, ἂν κι' ἤξερε, πὼς ὅλα αὐτὰ γίνονται γιὰ τὸν Παυλῆ. Τὸ κομάτι, ἐν τῷ μεταξύ, τὸ σταμάτησε ὁ Παυλῆς στὴ μέση, τῶριξε στὸ τραγοῦδι κι' ἔγερνε συχνὰ τὸ κεφάλι του ἀπάνω στὸν ὄμο τῆς Εἰρήνης. Ἐκείνη εἶχε κοκκινίσει ἀπ' τὴ ντροπή, ὁμως τὴ ψυχραιμία της δὲν τὴν ἔχανε ποτέ. "Ὅσες φορές τὸ κεφάλι του ἀκουμποῦσε στὸν ὄμο της, αὐτὴ τῶπιανε μέσ' στὰ χέρια της, τὸ στήλωνε ψηλά κι' ἡ ἴδια τραβιότανε πέρα.

Ἡ κυρία Τασία παρακολουθοῦσε μὲ ἀγωνία αὐτὴ τὴ σκηνὴ καὶ δὲν ἤξερε πιά τί νά συμβουλέψει. Ψιθύριζε μόνο σαστισμένη, ρίχνοντας πλάγια βλέμματα πρὸς τὴν πόρτα μὴ φανεῖ ὁ Τσερτούλης :

— "Ἦπτε πολὺ κρασί αὐτὸ τὸ παιδί !

Σὲ μιὰ στιγμή, πού ὁ Παυλῆς φάνηκε, πὼς θέλει πάλι νά γύρει τὸ κεφάλι του στὸν ὄμο τῆς Εἰρήνης ἐκείνη σηκώθηκε βιαστικά κι' ἔτρεξε στὴν κρεβατοκάμαρα ἀφίνοντάς τον ἔτσι. Ὁ Παυλῆς σηκώθηκε κι' ἔτρεξε τὸ κατόπι. Ὁ Μίλτης νόμιζε, πὼς εἶχε ὑποχρέωση νά μπεῖ στὴ μέση καὶ πάσκιζε νά τὸν σταματήσει. Ὁμως δὲ μπόρεσε, εἶτανε κι' αὐτὸς πιομένος, τρίκλιζε κι' αὐτὸς, κι' ὁ Παυλῆς εἶτανε πολὺ δυνατότερός του. Τὸν παράσυρε κι' αὐτὸν στὴν κρεβατοκάμαρα. Ἡ Εἰρήνη εἶχε πέσει σὲ μιὰ πολυθρόνα κι' ἔκλαιγε σιγὰ μ' ἀναφυλλητά. Ἐκλαιγε γιὰ πολλοὺς λόγους, πὼς πολὺ ὁμως γιὰ τὴν ὄρα αὐτὰ εἶδε ὁ Μίλτης. Ὁ Μίλτης, πού τὰ θυμότανε ὅλα τώρα, τὶς περιποιήσεις πού τοῦκανε στὸ τραπέζι, τὴν τρυφερὴ ἀφωσίωσή της στὸν Παυλῆ, τὴν προτίμησή της σ' αὐτόν, πού τὴν ρεζίλευε τώρα μπροστά σὲ δικούς καὶ φίλους. Κι' ὁ Μίλτης, πού σ' ὄλες τὶς περιποιήσεις της στεκότανε πὼς ἀδιάφορος, κράτησε τὴ θέση του ὡς τὸ τέλος, μ' ὄλο τὸ κρασί πού κατέβαζε, χάρη στὶς φροντίδες τῆς Μαργαρίτας. Τὸ παράπονο τὴν ἔπνιγε. Ὁ Παυλῆς, πού δὲν κατάλαθε τὰ βαθύτερα αἴτια, πού εἶχαν τὰ δάκρμά της, συγκινήθηκε εἰλικρινά, ἔσκυψε τῆς φίλησε τὰ χέρια καὶ τῆς ζήτησε συγγνώμη χαϊδεύοντάς τὴν τὰ μαλλιά. Αὐτὴ δὲν ἔφερε καμιὰ ἀντίσταση, τόσο ἀπαρηγόρητη εἶτανε, τόσο δὲ νιαζότανε. Μόνο, ὅταν ὁ Παυλῆς ἔσκυψε καὶ τῆς φίλησε τὰ μάτια, δυνάμωσε πὼς πολὺ τὸ κλάμμα της.

Ὁ Μίλτης ντράπηκε, πού στάθηκε μάρτυρας σ' ὄλα αὐτὰ κι' ἔφυγε ἀθόρυβα. Στὴ σάλα δὲν εἶτανε κανεὶς ἔξω ἀπ' τὴ Μαργαρίτα, ποῦχε πέσει κατὰ κοτῆ σὲ μιὰ πολυθρόνα. Ὁ ὕπνος τῆς ἔκλεινε τὰ μάτια κι' ἔκανε ὀλόκληρο ἀγῶνα νά τὰ κρατήσει ἀνοιχτά. Οἱ δυὸ γυναῖκες ἔλειπαν. Θάχανε πάει, φαίνεται στὴν κουζίνα τὰ ἄδεια πιάτα. Κι' ὁ Τσερτούλης δὲν εἶχε γυρίσει ἀκόμη.

Ἔτσι καταστράφηκε αὐτὴ ἡ γιορτινὴ βραδιά. Εἶχε ἀρχίσει μὲ τὸσους καλοὺς οἰωνοὺς καὶ τέλειωσε τόσο ἀσχημα. Ὁ Μίλτης νόμιζε, πὼς ἔβλεπε γύρω του ἐρείπια, μετάνοιωνε γιὰ τὴν δειχτικὴ τόσο μαλακὸς κι' ἔμεινε σ' αὐτὸ τὸ τραπέζι. Τώρα μπορεῖ νᾶναι κι' αὐτὸς ἔνοχος γιὰ τὴν ἀποτυχία του. Αὐτὴ ἡ ἀτμόσφαιρα τὸν ἔπνιγε. Κι' ὅσο κι' ἂν σκεπτότανε, πὼς τὸ ἀπότομο φευγιό του θὰ σχολιαστεῖ δυσάρεστα, ἐτοιμάστηκε νά φύγει. Οἱ Τσερτούληδες φάνηκαν, πὼς ἤθελαν νά τοῦ ζητήσουνε κάποια χάρη, μὰ δίσταζαν. Τέλος εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Τσερτούλης, τάχα στὴ γυναῖκα του.

— Ὁ Παυλῆς, θὰ τὰ καταφέρει, βέβαια, μόνος. "Ἔτσι τοῦ θυμίζαν, πὼς εἶχε ὑποχρέωση νά πάει ἕνα συνάνθρωπό του μεθυσμένο σπίτι του. Αὐτὸς ὁμως εἶχε ἀποφασίσει τὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς βραδιάς νά φανεῖ χωριάτης. Τοῦ εἶτανε ἀδύνατο καὶ νά ὑποκριθεῖ. Ἐκανε λοιπόν, πὼς δὲν κατάλαθε. Τὸν βοήθησε ὁμως κι' ἡ κυρία Τασία στὴν ἀπόφασή του, γιὰ τὴν μέσα στὴν καλωσύνη της εἶχε τὴν ἐντύπωση, πὼς ἡ βραδιά εἶχε βγεῖ ξυπνὴ τοῦ Μίλτη.

— Πού νά τὸν πάει μ' αὐτὰ τὰ χάλια; εἶπε. Θὰ πρέπει νά μείνει ἀπόψε ἐδῶ.

Ὁ Τσερτούλης βρέθηκε χωρὶς σύμμαχο καὶ σῶπασε. Ὁ Μίλτης χαίρετῆσε βιαστικά κι' ἔφυγε. Ὁμως ἡ κυρία Τασία θέλησε νά ξεπληρώσει ὡς τὴν τελευταία λέξη τὰ καθήκοντά της σὰν οἰκοδέσποινα καὶ σήκωσε τὴν Μαργαρίτα ἀπ' τὴν ἀναπαυτικὴ πολυθρόνα της, τὴν ξύπνησε ἀπ' τὸ γλυκὸ γλάρωμά της,

γιὰ νά πάει τὸν Μίλτη ὡς τὴν ξάπορτα. Αὐτὸς διαμαρτυρήθηκε, μὰ δὲν ὠφέλησε. Τὸ ἄμοιρο παιδί τρίκλιζε ὡς πού νά φτάσει, ὡστόσο ἔκανε εὐσυνειδητὰ τὴν παραγγελία τῆς μητέρας του. "Ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ στηρίχτηκε ἀπάνω της γιὰ νά κρατηθεῖ ἴσια. "Ἐδωσε στὸ Μίλτη τὸ χέρι τῆς τεμπέλικα καὶ χαμογέλασε μὲ τὰ λείψανα τῆς δυνάμης πού τῆς ἄφησε ἡ ζωὴ μιᾶς ἡμέρας. Εἶτανε τόσο ἀξιαγάπητη αὐτὴ τὴ στιγμή. Μιὰ ἀκατανίκητη δυνάμη τὸν ἔσπρωξε κι' ἔσκυψε καὶ τὴ φίλησε πατρικά στὸ μάγουλο. Ἐκείνη ξαφνιάστηκε, ὡστόσο δὲν εἶπε τίποτα. Μιὰ τρέλλα σωστὴ εἶτανε αὐτὸ πού ἔκανε, ὡστόσο εἶτανε κι' αὐτὸς πιομένος. Ἡ μικρὴ τὸ κατάλαθε αὐτό, κι' ἔτσι θὰ τὸν συγχώρησε ἀμέσως, θὰ τὸ ξεγνοῦσε σὰν κάτι πού δὲν ἔγινε. Γι' αὐτὸ καὶ πρὶν φύγει ἔδωσαν ἀκόμη μιὰ φορά τὰ χέρια σὰν καλοὶ φίλοι. Εἶτανε πιά κι' ἡ Μαργαρίτα σὲ ἡλικία πού τὰ κατάλαβαινε ὅλα. Εἶχε κλείσει τὰ δεκαπέντε. 1939.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΡΗΓΑΣ

ELISABETH BARRET BROWNING

ΑΠΟ ΤΑ ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΚΑ ΣΟΝΕΤΑ

III

*Σὲ τίποτε δὲ μοιάζουμε, πριγκιπικὴ καρδιά,
μῆτε στὸν τρόπο τῆς ζωῆς, μῆτε στὰ πεπρωμένα.
Οἱ φύλακες μας ἄγγελοι κοιτάζουν ξαφνιασμένα
ἕνας τὸν ἄλλο, ὅπως περνοῦν, χτυπώντας τὰ φτερά.*

*"Ἐνδοξον ἀρχιμουσικό, σ' ἔχουν καλέσει ἐσένα
σὲ κύκλον ἀναγορικό, μιὰ συμποσίου βραδνιά.
Κι' ὦ, πόσα μάτια ἀπάνω σου, χιλιάδες πὼς λαμπρῶ,
ἀπ' ὅ,τι ἔχει τὰ μάτια μου τὸ δάζου κάνει ἐμένα.*

*Τί θὲς κι' ἀπ' τὸ φωτόλουστο παράθυρο σκυμένος
κοιτᾶς ἐμέ' πὸν τραγοῦδῶ, γυριστὸς σὲ κυπαρίσι,
τραγουδιστής, μεσ' στὴ νυχτιά, πλανόδιος κουρασμένος;*

*Τὸ χοῦσμα στὸ κεφάλι σου τοῦ ραγωδοῦ ἔχεις πάει
καὶ στὸ χλωμὸ μέτωπο ἐγώ, λίγης δροσοῦλας χάρη.
Ποιὸς ἄλλος ἀπ' τὸ θάνατο τέτοια ἄβυσσο θὰ κλείσει;*

Μετάφραση Σ. ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ

DIEGO VALERI

ΓΙΑ ΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Θὰ μπορούσε κανείς νὰ συλλέξει ἐδῶ, σὲ λίγο χῶρο ἓνα σύνολο ἀπὸ σημειώσεις καὶ ἀπὸ παρατηρήσεις, ποὺ θὰ ἴφτανε νὰ προσδιορίσει τοὺς πρωτεύοντες χαρακτηριστὲς τῆς σημερινῆς γαλλικῆς ποίησης, ποὺ συχνὰ γίνεται λόγος γι' αὐτὴν μεταξύ μας, ὅχι ὅμως πάντα μὲ τὴν ἀπαραίτητη κατάρτιση.

Ὁ λόγος ἀπευθύνεται σ' ἓνα πλατὺ φιλολογικὸ κοινό, ὅχι στὴ μικρὴ συντροφιά τῶν μνημένων· καὶ γι' αὐτὸ θυσιάζει στὴν ἐπιθυμία τῆς σαφείας τῆ δευτερεύουσα βούληση νὰ δειχθεῖ ὠραῖος. Ἔτσι θὰ μπορούσαμε νὰ τὸν προφυλάξουμε ἀπὸ κείνην τὴ σχολαστικὴ «caqueterie» ποὺ κάνει τόσο συχνὰ ἀνιαρὲς τὶς ἀνακεφαλαιώσεις τῶν ἐγχειριδίων, τὰ «tableaux» καὶ τὰ φιλολογικὰ παροράματα.

Ἐπάρχει ἀκόμα ψηλὰ στὸν οὐρανὸ τῆς Γαλλίας ἓνας λαμπρὸς ἀστερισμὸς ποιητῶν τοῦ περασμένου αἰῶνα, ποὺ πάντα περιμένει ὥστόσο νὰ βρεθεῖ νικημένος ἀπ' τὴν καινούργια μέρα· μὲ τὴν προϋπόθεση πὼς τὸ λυκόφως ποὺ παρακολουθοῦμε θὰ ἴταν, ἐλπιδοφόρο κ' εὐόϊανο καθὼς εἶναι, τὸ λυκόφως τοῦ πρωϊνοῦ.

De Nerval, Baudelaire, Lautreamont, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, Laforgue: εἶναι ἡ καινούργια πλειάδα ἀναπτυγμένη ἀπ' τὴ νεφελώδη θέρμη τοῦ ρωμαντισμοῦ. Εἶναι, γιὰ νὰ βγοῦμε ἀπ' τὴν ἀκατάλληλη μεταφορὰ, οἱ δημιουργοὶ μιᾶς νέας παράδοσης ποιητικῆς, ποὺ — ὑψηλότερη ἔκφραση τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος, ἀλλὰ ὅχι ἑξαντλητικὴ, ὅχι ὀλοσχερῆς — προσαρμόζεται ὅσο μῶρεσε νὰ τὸ κάνει μ' ἐκείνην τοῦ φυλετικοῦ κλασικισμοῦ.

Ζωντανοὶ κ' ἐνεργοὶ πάνω ἀπ' ὅλους ὁ Baudelaire, ὁ Rimbaud καὶ ὁ Mallarmé ποὺ διαφεντεύουν καὶ κυβερνοῦν φανερὰ ὅλες τὶς ποιητικὲς ἐνέργειες τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Ἐνῶ ὁ Verlaine, ὁ φτωχὸς Verlaine θὰ ἴλεγε κανεὶς ὅτι ξέπεσε στὴν ἀγάπη τῶν μεταπολεμικῶν γενεῶν.

Ἐμένα μοῦ φαίνεται μάλιστα, ὅτι ὀλάκερη ἡ σημερινὴ γαλλικὴ ποίηση θὰ ἴταν βολετὸ χωρὶς προσπάθεια ν' ἀναγθεῖ εἴτε ἀπ' τὴν οὐσία τοῦ περιεχομένου — αἰσθήματα κ' ἰδέες ποὺ ἀποβλέπει νὰ ἐκφράσει — εἴτε ἀπ' τὸν τρόπο, ποὺ μὲ κείνον πασχίζει νὰ ἐκφρασθεῖ, στὸν τύπο Rimbaud ἢ στὸν τύπο Mallarmé: στὸν ὀρηκτικὸ ὀραματισμὸ τοῦ ἑνός, ὀδηγημένο ἀπὸ μιὰν ὀρηκτὴ τῶν παρθενικῶν αἰσθήσεων στὴν σύλληψη τῆς πλέριας ἐκείνης πραγματικότητος ποὺ φαίνεται σκεπασμένη πίσω ἀπ' τὴ λειψὴ καὶ ἀπατηλὴ πραγματικότητὰ τῆς ὕλης («j'ai embrassé l'aube d'éte»), εἴτε στὸν

λεπτὰ ὑπαινικτικὸ συμβολισμὸ τοῦ ἄλλου, ποὺ ξέρει νὰ φυλακίζει ἀνάμεσα σὲ μαγικοὺς τύπους, σοφὰ δουλεμένους ἀπ' τὸ μυαλὸ τὸ καθαρὸ φῶς τοῦ πνευματικοῦ ποὺ σηκώνεται καὶ στέκεται πάνω ἀπ' τὴν πραγματικότητὰ, ὅπως ἡ Δαντικὴ φλόγα πάνω ἀπὸ πράγματα λιπαρὰ «... Car j'anstelle, pour la science, — L'hymne de cœurs spirituels — En l'œuvre de ma patience...»). Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δύο αὐτῶν ποταμῶν, στὸ σημεῖο ὅπου ξεχωρίζουν ὁ ἓνας ἀπ' τὸν ἄλλο, θὰ τοποθετοῦσα τὸν Baudelaire, τὴν μεγάλη γενέτειρα λίμνη, ὅπου τὰ νερὰ εἶναι ἀκόμα ἀνακατεμμένα μαζί, ἀδιαφοροποίητα, πλούσια ἀπ' ὅλες τὶς ταραχὲς τὶς λάμψεις καὶ τὶς δυνατότητες τοῦ μέλλοντος, καὶ ὥστόσο συμμαζεμένα σὲ μιὰ γαλήνη: στὴ γαλήνη τῆς ἄρτιας αἰσθητικῆς, δηλαδὴ τῆς φτασμένης ἔκφρασης. Θὰ ἴτανε δυνατό, νομίζω, νὰ λύσει λαμπρὰ κανεὶς τὸ πρόβλημα ποὺ ἔχουμε μπρὸς μας πολὺ ἀπλὰ καὶ χωρὶς κόπο: ἡ σημερινὴ γαλλικὴ ποίηση ὑπάρχει μονάχα σὰν προϊόν, σὰν ἀκολουθία, σὰν ἀντίλαλος τῆς προχθεσινῆς γαλλικῆς ποίησης, καὶ ὅχι πιά γι' αὐτὴν καὶ ἄφραυτῆς. Θὰ ἴτανε ὅμως μιὰ λύση πολὺ ἐντυπωσιακὴ, ποὺ θ' ἄφηνε τεχνικώτατα κατὰ μέρος τὰ βασικὰ στοιχεῖα, ἔστω ἀκόμα τὰ πιὸ ταπεινά, τῶν σημερινῶν ποιητῶν· αὐτὰ μόνο δηλαδὴ τὰ στοιχεῖα ποὺ στ' ἀλήθεια ἐνδιαφέρει νὰ τονιστοῦν.

Θεωρώντας γιὰ βέβαιη ἀλήθεια ὅτι δὲν ὑπάρχει σήμερα στὴ Γαλλία ἓνας ποιητὴς μύστης μιᾶς νέας ἐποχῆς, ἢ ἀκόμα μονάχα μιᾶς νέας ὥρας ποιητικῆς (εἶναι πολὺ γνωστὸ πὼς ἓνας Baudelaire, ἢ ἓνας Rimbaud, ἢ — προσθέτουμε — ἓνας Verlaine, δὲν γεννιοῦνται καθημερινά), ἀπομένει νὰ δοῦμε ἂν βρίσκεται κάποιος ποὺ νὰ ἴχει νὰ πεῖ, ὀπωσδήποτε, ἓνα δικό του λόγο στὴν ποίηση: δικό του, καὶ ἄς μὴν εἶναι ἀκόμα καὶ ὀλότελα καινούργιος.

Ἐνα ἔργο στὴν ποίηση δικαιολογεῖται ἄρκετὰ ὅταν ἀποτελεῖ ποίηση, χωρὶς ἀναγκαστικὰ νὰ πρέπει νὰ ἴναι μεγάλη καὶ νέα πέρα γιὰ πέρα. Νέα μὲ κάποιο τρόπο θὰ ἴναι πάντα, ἂν εἶναι ποίηση... Ἐξ ἄλλου μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ, ὅτι ἡ προσπάθεια νὰ γίνεῖ κάτι καινούργιο μὲ κάθε θυσία, εἶναι συχνὰ μιὰ ἐνδειξὴ κόπωσης, μαρασμοῦ, κενοῦ τῆς φαντασίας· καὶ ὅτι ἀκριβῶς μιὰ τέτοια προσπάθεια εἶναι ὁ πιὸ φανερός χαρακτηριστὴς — ποὺ ἐπιδεικνύεται μάλιστα ἀπροκάλυπτα — τῆς Γαλλικῆς μεταπολεμικῆς ποίησης. Πάνω σὲ τοῦτο ὅμως θὰ γυρίσουμε ἀργότερα, ὅταν θὰ βγάλουμε τὸ συμπέρασμα.

Ἐδῶ τουναντίον ἓνα πρῶμα ἀκόμα θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ παρατηρήσει προκαταρκτικὰ, κ' εἶναι τοῦτο, ὅτι, ἐνῶ οἱ δασκάλοι τῶν πενήντα στερνῶν χρόνων τοῦ 19ου αἰῶνα εἶναι πάντα παρόντες σὲ κάθε πνεῦμα καὶ ζωντανοὶ σὲ ὅλες τὶς καρδιές, οἱ ποιητὲς ποὺ στέκουν στὴ μέση, ἀνάμεσα 19ου-20ου αἰῶνα, μοιάζουν, περισσότερο ἀπὸ ξεπερασμένοι, ξεγραμμένοι ἀκόμα καὶ ἀπ' τὶς μνήμες τῶν νέων γενεῶν, μὲ τὴν ἐξαιρεση βέβαια ὀποιοανοῦ μεσουράνησε μονάχα τώρα κοντὰ καὶ ποὺ θὰ θεωρηθεῖ γιὰ τὸ πῆσμα τῶν πενήντα, ἐξήντα χρόνων του, συνομήλικος moins de quarante.

Όχι μονάχα ὁ ἁρμονικὸς ἐρωτισμὸς τῆς Madame de Noailles κ' ἡ εὐγενική ἀπλή μελαγχολία τοῦ de Regnier, κ' ἡ μελωδικὴ θλίψη τοῦ Gerard d' Mouville, εἶναι πράγματα ἀναθεωρημένα σὰν ἀναχρονιστικὴ ἐπιβίωση τῆς ψυχῆς κ' αἰσθητικῶν ἀρχῶν ἐξαντλημένων ἐδῶ καὶ πολὺ καιρὸ, ἀλλ' ἀκόμα ὁ «οὐμανισμὸς» τῆς παρακιῆς — ὁ φθινοπωρινός, θὰ μπορούσα νὰ πῶ — τοῦ Moréas, κ' ὁ ὀμητικὸς «μπαροκισμὸς» τοῦ Claudel, κ' ἡ ἀμφίβολη ἀφέλεια τοῦ Maeterling, κ' ἡ ταραγμένη ἐπικότης τοῦ Verhaeren, κ' ἡ εὐστροφία χάρις τοῦ Fort καὶ τέλος ἡ εἰλικρινὴς εὐγλωτία τοῦ Réguy πὺν ὅστος ὅσο τόσο βαθειὰ ἔχει ἐπενεργήσει πάνω στὶς τάξεις τοῦ πολέμου. Πρόκειται ἴσως — καὶ χωρὶς ἴσως — γιὰ τὸ συνηθισμένο, τὸ κανονικό, τὸ φυσικὸ φαινόμενο τῶν παιδιῶν τῶν σιωπηλὰ ἢ ὄχι ἐπαναστατημένων ἐνάντια στὴν αὐθεντία τῶν πατεράδων κ' ἀνυπεράσπιστων ἐνάντια στὴν ἐπίδραση πὺν πάνω τους ἔχουν οἱ προπαπποῦδες τῶν νέων πὺν τὸ χτὲς τὸ μισοῦν καὶ τὸ περιφρονοῦν, μὰ θεμελιώνοντας, καθὼς πάνω σ' ἕνα δικό τους ἀποκλειστικὸ ὑποστατικὸ, πάνω στὸ προχτὲς. Κι' ἐξυπακούεται ὅτι ἀργότερα multa renascentur...

Τὸ λοιπὸν ἄς ἔρθουμε στοὺς ποιητὲς μας: σὲ κείνους τοὺς λίγους ἐννοῶ, πὺν μᾶς φαίνεται ὅτι ἐκπροσωποῦν τὴ ζωντανὴ Γαλλικὴ ποίηση, ἢ — γιὰ νὰ τὸ ποῦμε καλύτερα — τὴν παρούσα, καὶ νὰ ἐπιχειρήσουμε, γιὰτὶ εἶναι ποιητὲς ἀκριβῶς, μιὰ γενικὴ γνωριμιὰ τους.

Νὰ ὅμως, πάνω στὸ κατῶφλι, μὺ παρουνσιάζονται μπρὸς τρεῖς νεκροί, πὺν ὅστος ὅσο εἶναι ζωντανοὶ καὶ παρόντες καθὼς νομίζω καὶ πὺν σήμερα πᾶ ὅσο ποτὲ ἔχουν κατανοηθεῖ κ' ἀγαπηθεῖ.

Εἶναι πεθαμένος ἐδῶ καὶ δεκατέσσερα χρόνια* ὁ Guillaume Apollinaire ἄλλὰ τὸ πνεῦμα του ἐξακολουθεῖ νὰ καθοδηγεῖ τὶς πρωτοπορίες στὴν περιπετειώδη πορεία τους: ὁ κήρυκας τοῦ κυβισμού βαδίζει πάντα μπροστὰ ἀπ' ὄλους. Κι' ὅστος ὅσο ὅποιος διαβάσει ξανὰ μακριὰ ἀπὸ προλήψεις τὰ βιβλία του, ἀνθολογεῖ ἀνάμεσα στοὺς πυραύλους καὶ στοὺς φωτεινοὺς στροβίλους μιᾶς ἐκρηκτικῆς ὀρητορικῆς, τόνους μιᾶς ἀπόλυτης αὐστηρότητας ἐκφράσεις ἄμεσες ἐνὸς βαθειοῦ ἄλγους τῆς καρδιάς, πὺν δὲν ἔχει παρὰ νὰ τὰ δεῖ κοντὰ στὶς ἀπατηλὲς θεωρίες πὺν χρησιμεύσανε σὲ κείνο τὸ αἰσθηματικὸ ξεχύλισμα σὰν ἕνα καθαρὸ alibi.

Πρέπει νὰ τὸ πιστέψει κανεὶς, πὺς ὁ πόλεμος εἶταν ἀναγκαῖος στὸν Apollinaire, γιὰ νὰ φτάσει σὲ τοῦτο τὸ βαθμὸ τοῦ ἠθικοῦ κ' αἰσθητικοῦ καθαρμοῦ. Ἀνάμεσα στ' «Alcools» τοῦ 1913 εἶναι ἐκείνη ἡ «Zone», πὺν, χωρὶς ἀκόμα νὰ παρατᾶ τὶς ἐκπληκτικὲς εἰκόνες καὶ τ' ἀπροσδόκητα σαρκαστικά ξεγλυστρίματα, ἀνακεφαλαιώνει κ' ἐξομολογεῖται μιὰ δλόκληρη ζωή,

* Ἡ μελέτη αὐτὴ τοῦ Diego Valeri δημοσιεύθηκε τὸ 1932 κ' ὁ Apollinaire πέθανε τὸ 1918 — δεκατέσσερα χρόνια πρὶν ἀκριβῶς (Σημείωση τοῦ μεταφραστῆ).

βουτηγμένη στὴν ἀνία ἀπὸ ἕνα κλειστὸ θρησκευτικὸ ἄσθμα, φλεγόμενη πίσω ἀπὸ μιὰν ἀνέκφραστη θερμότητα ἐλέους ἀνθρώπινου: μιὰ ποίηση, πὺν μέσα της μπόρεσε νὰ καθρεφτίσει μιὰ δλόκληρη ἐποχὴ, ἀπελπισμένη πίσω ἀπ' τὸ προσωπεῖο τῆς εἰρωνείας κ' ὀριμασμένη μὲς στὴ μεγάλη θυσία.

... Maintenant tu marches dans Paris tout' seul parmi la foule
Des troupes d' autobus mugissants près de toi roulent
L'angoisse de l'amour te serre le gosier
Comme si tu ne devais jamais plus être aimé
Si tu vivais dans l'ancien temps tu entrerais dans un monastère
Vous avez honte quand vous vous surprenez à dire une prière...

Οἱ ἄλλοι δυὸ νεκροὶ πὺν ἀξίζει νὰ μνημονευτοῦν εἶναι ὁ Paul-Jean Toulet κ' ἡ Cecile Sauvage.

Ὁ Toulet συχνὰ πέτυχε νὰ κλείσει σὲ βραχύτατο κύκλο ἕνα ἄπειρο μελαγχολίας κ' ἀηδείας κ' ὄλο τὸν καρτερικὸ σπαραγμὸ τῶν ἀποχαρτισμῶν.
Écoute les fruits que l'automne détache avec des chocs sourds
Retentir, et la source pleurer des Parmes nouvelles
Et les pas de l'ami qui s'éloigne, et déjà l'inquiet amour
Agiter ses ailes.

Κι ὁ ἴδιος αὐτὸς δὲν εἶπε σὲ δυὸ στίχους, γλυκοὺς καὶ τρομακτικούς, πὺν θὰ τοὺς ζήλευαν καὶ ποιητὲς μεγαλύτεροι ἀπὸ κείνον — κ' αὐτὸς ἀκόμα ὁ Malarmé, πὺν ἴσως κίόλας νὰ τοὺς ὑπόβαλε, — ἕνα λόγο αἰώνιο πάνω στὴν ἀναπόφευκτη ἐρήμωση καὶ καταστροφή τῆς ψυχῆς μας:

... Dans ce coeur où le vice a fait l'aridité,
Amour, divine amour, qu'êtes-vous devenue?...

Ἡ Cecile Sauvage, ἀντίθετα, βρήκε ἀρκετὰ λόγια γιομάτα ἀπὸ ζωϊκὴ ὀρμή, ζωϊκὴ καὶ κοσμικὴ, νὰ μιλήσει γιὰ τὸ εὐφρόσυνο κ' ἄλγεινὸ μυστήριό τῆς μητρότητας:

Maintenant il est né. Je suis seul, je sens
S'éponvanter en moi le vide de mon sang.
Mon flair intérieur furète dans son ombre
Avec le grognement des femelles...

Personne ne saura comme un fils né de moi
M'aura donné le sens de la terre et des bois...
Je suis grande, je suis la plaine fourragère...
Soleil, j'ai comme toi des tresses de semences...
Le monde n'a plus rien de trop profond pour moi...
Et ma main
Sent dans le flanc du roc palpiter des entrailles...

(Ἀκολουθεῖ)

Μετάφραση Π. Ρ.

ΕΝΑ ΤΡΙΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ήρθε φρέσκος - φρέσκος με καινούργια καλοραμμένα ρούχα και χτυπητές γραβάτες. "Άλλο απ' τ'ότι ήρθε απ' την πρωτεύουσα, υπάλληλος στην Άγροτική, δέν ήξερε κανένας μας.

Χαμόγελα παντού, γνωριμίες, επισκέψεις, περιπάτους, χορούς.

Λίγο σηκωμένος ο άριστερός ώμος. Μικρό μέτωπο, σουθλερή μύτη, σφιγμένο στόμα, άγρια πυκνά μαλλιά, μικρά άστραφτερά μάτια και πλαγιαστή περπατησιά.

(Σταναχωριέμαι, πού βάλθηκα να μιλήσω για ένα τρίτο πρόσωπο. Δέν ξέρω από πού ν' αρχίσω. Ντρέπομαι τόν έαυτό μου, άν τολμήσω να πώ, πώς αυτή ήταν η καρδιά του. Καπνίζω δυο τσιγάρα κι' άφουγκράζομαι τή νύχτα. "Όχι, δέν μπορώ να μιλήσω για την καρδιά του).

Καλοκαίρι. Σηκώνομαι πρωί και κατεβαίνω στην άκροθαλασσιά. Χαίρομαι την δροσιά, την άνατολή, την ήσυχη θάλασσα, τις ψαρόβαρκες πού γυρίζουν φορτωμένες ψάρι.

— Καλημέρα.

Είναι τó τρίτο πρωί, πού τόν βρίσκω στόν βράχο να ξεφυλλίζει ένα τεράδιο. Τó κλείνει μόλις με δεί, χαμογελά, ρίχνει χαλίκια στα κύματα, μού λέει πώς είναι όμορφα έδώ, ότι άνοίγει η καρδιά σου στο άπλωμα τού Αιγαίου, με χαιρετά και φεύγει για τó γραφείο.

Λίγες βραδιές, τόν βλέπω να γυρίζει στην ίδια άκρογιαλιά μονάχος.

"Ένα βράδυ είμαστε οι δυό μας και περπατούμε στόν κήπο. Χαμογελά διαρκώς. Χαϊδεύει τις άνεμώνες άλαφρά, όπως τó φώς τού λεχτρικού πού πέφτει άνάμεσα απ' τά δέντρα. Προσπαθώ να τόν κάνω να μιλήσει. Άδύνατο. Χαμογελά, λέει για ένα ταξίδι μέσα σε μιά κοιλάδα χωρίς τέρμα, μιλά για τά πουλιά πού έρχονται και πηγαίνουν στις τροπικές χώρες και πού στο δρόμο χάνονται πολλά κάτω απ' τά κύματα, ύστερα για μιά ήσυχη ζωή σ' ένα βουνό πού θά κοιμάται κάτω από πολύ χιόνι και πυκνό έλάτι, γυρίζει την κουβέντα στους ψαράδες, έπειτα στη νύχτα και γώ δέν μπορώ να βγάλω συμπεράσμα. Η χτυπητή γραβάτα του άνεμίζει, ο κήπος άνασαινει σιγανά, και η συλλογή μου διαλύεται στη νύχτα.

Οί μέρες περνούν άνερώτητα. "Αρχισα να χάνω την εκτίμησή μου και η περιέργειά μου έξατμίστηκε.

Στην Ύβόνη είπε, πώς έρωτεύτηκε τά χέρια της, έτσι πού ήταν άπλωμένα στο τραπέζι και τά έπλαινε τó φώς τού φεγγαριού. "Όταν γέλασε η Ύβόνη, συμπλήρωσε.

— Ναι, να μου ζεσταίνουν τούς κόρφους μου.

Στην Άσπασία έστειλε δυο άνθοδέσμες στα καλά καθούμενα κι' όταν τόν ευχαρίστησε στόν περίπατο, τής είπε στ' αυτό.

— Γιατί δέ με φιλήσατε άκόμα;

Η Άσπασία ντράπηκε, θύμωσε και πιά δέν τόν χαιρέτισε.

Τής Μαρίας άγάπησε τούς άστραγάλους. "Ω! αυτό δέν τó χώνεψα ποτέ μου. Κι' αυτός δέν ντρέπονταν να τó λέει στη συντροφιά και κάπου - κάπου να μιλά για κορίτσια πού δέν ήταν μαζί μας. «Αυτή; Είναι όμη. Αυτή; μοιάζει σάν μιά νερόβραστη πατάτα. Αυτή; περπατά με τó πέλμα. Αυτή, πού τ' άριστερό της αυτί είναι τραβηγμένο;».

Είπαμε, πώς ήθελε να κάνει τόν έξυπνο πρωτευουσιάνο και να καταπλήξει έμάς τούς έπαρχιώτες με τις παραξενιές του και τις ιδιοτροπίες του. Τόν άντιπαθήσαμε. "Όσοπο τó κακό παράγινε. Σταμάτησε την άδερφή μου στη μέση τού δρόμου και χωρίς δεύτερη κουβέντα τής είπε άπαθέστατος.

— Θα έπιθυμούσα να βλεπα τά στήθη σου στο φώς.
Δέν κράτησα και την ίδια μέρα κατέβηκα να τόν βρω.

Στην μικρή πλατεία στεκόταν όρθιος και κοιτούσε άφαιρεμένος τούς άνθρώπους, πού πήγαιναν. Τόν πλησίασα με σφιγμένες γροθιές.

— Σσστ!

Μέ διέκοψε. Δίπλα μας περνούσε μιά κοπέλλα κουσή. Τής χαμογέλασε, την χαιρέτησε, αυτή άναπόδοσε και πήγε.

— Τώρα λέγε.

— Την γνωρίζεις αυτή;

— "Όχι. Είναι άνάγκη να την γνωρίζω; Δέν είδες, πώς ήταν κουσή; "Έχει άνάγκη από χαμόγελα και χαρές. Πρέπει να κρατηθεί στη ζωή, πρέπει να έλπίζει. Άκούς;

Τά λόγια του μου έκοψαν την φόρα. Βρήκα όμως γρήγορα τόν έαυτό μου. Μόνο πού δέν τόν έφτυσα. Με ρώτησε:

— Τελείωσες;

— Ναι.

Περίμενα μιά συγγνώμη η και κάποια εξήγηση. Γέλασε ήρεμος, με πήρε απ' τó μπράτσο, με ρώτησε άν θ' άργούσε να βγει τó φεγγάρι και μού πρότεινε να πάμε περίπατο. Θύμωσα πιο πολύ. Τόν χαιρέτησα με ένα «αίσχρέ!» κι' έφυγα. Αυτός χαμογελούσε.

(Δέν ξέρω τί να πώ. Οί χτυπητές γραβάτες του μου ξυπνούν ώρες - ώρες τó μίσος. Τó χαμόγελό του πίσω απ' τά σφιγμένα χείλη, λέω πώς ήταν μιά είρωνία μπερδεμένη με διάχυτη πίκρα. Καπνίζω κι' άλλο τσιγάρο. Τó λαζό περπάτημά του πατάει στο αίμα μου. Άνατριχιάζω, δέν ξέρω τί να πώ κι' άνακατώνω τά μαλλιά μου).

Χάθηκε. Μόνον στην Άγροτική φαινόταν τις ώρες του. Δέν μπορούσε κανένας να μάθει πού περνούσε τ' άπογεύματα και τά βράδια του. Στις συντροφίες πού και πού τόν θυμόσατε. Μερικοί έλεγαν ότι τού κόπηκε ο βήχας. Νόμιζε πώς θα μάς παίξει στα δάχτυλα επειδή ήρθε απ' την πρωτεύουσα και τά κορίτσια γελοούσαν εις βάρος του. Γελοούσαν με τά άγρια μαλλιά του κι' όταν ήταν κέφι, παρίσταναν τó πλαγιαστό περπάτημά του με τόν άνασηκωμένο ώμο.

Μιά μέρα — άς με συμπαθήσει πού τό κανα αυτό, η περιέργεια με κεντούσε δυνατά — τόν πήρα τó κατόπι απ' τó γραφείο. "Έφαγε στην ταβέρνα. Στο σπιτί του έμεινε πέντε λεπτά και σκυφτός, πήρε τó δρόμο πού βγάζει στα Τούρκικα. Χτύπησε την πόρτα ενός κοινού σπιτιού με μισοφωγωμένο σοφάτισμα και μπήκε. Περίμενα. Μιά, δυό, τρείς ώρες. Στο τέλος έχασα την ύπομονή μου. Ντράπηκα για τó άτομό του, πού άφου δέν βρήκε στη συντροφιά μας ίσως... ότι ζητούσε, έκλεινε τις ώρες του μέσα στη βρώμα τών κοινών σπιτιών και δέν ήξερε να κάνει άλλο τίποτα καλύτερο. Πλησίασα τó παράθυρο. "Άκουσα ψίθυρο κι' έπειτα ξεχώρισα λόγια.

— Μείνε λίγο.

— Φτάνει. Ίσως αύριο να ρθω.

— Πότε θα μείνεις για πάντα;

— Ποτέ.

— Μιά μέρα θα μείνεις.

— Εσύ δέν μπορεί να ξέρεις τίποτα από μένα.

— Ξέρω ότι μου φέρνεις λουλούδια, με πέρνεις στην άγκαλιά σου...

— Και γελά.

— Ναι, όταν δέν μιλάς για την μητέρα σου, γιατί άλλωστε κλαίς.

— Για την μητέρα μου να μην μου λές τίποτα. Γειά σου.

"Έτρεξα και κρύφτηκα στη γωνία. Βγήκε. "Έβαλα τά χέρια βαθειά στις τσέπες και περπάτησε. Πιο χαμηλά στάθηκε, κοίταξε τόν καιρό, κούνησε τó κεφάλι κι' έφυγε.

"Εγώ έτρεξα στην πόρτα και χτύπησα βιασμένα. Μιά γυναίκα με σαλακωμένο πρόσωπο από ρυτίδες και άραιά δόντια, μού είπε με χοντρή φωνή.

— Δέν δέχεται άπόψε. "Έλα αύριο άγόρι μου.

Συλλογίστηκα μιά στιγμή κι' έπειτα έφυγα. Στο δρόμο δέν μπορούσα να σκεφτώ τίποτα. "Ο σύντομος διάλογος πού άκουσα, με μπερδευε.

"Η νοτιά είχε πέσει άγρια. Τρείς μέρες σάρωνε τούς τόπους. "Η άνάσα τών σπιτιών ήταν σβυσμένη κάτω απ' τó βάρος τού μολυθένου ουρανού. Κανένας δέν τολμούσε να κοιτάξει τó πέλαγο. "Άφριζε, κυλούσε με βόγγους κι'

ήταν ένας θρήνος, που σε παρακινούσε να τραθήξεις τα μαλλιά σου και να χτυπήσεις τα στήθη σου.

Σε μία μικρή ταβέρνα του λιμανιού, ήταν αυτός κι' ο μαγαζάρης. Κανένας δεν τρελλάθηκε να βγει μ' αυτόν τον καιρό. Έγώ τ' αποφάσισα γιατί έπρεπε να ρωτήσω για πλοίο. Λογάριασα, πώς αυτές τις μέρες ταξίδευε ο αδερφός μου. Τα πρακτορεία είχαν τρεις μέρες κλειστά. Βρήκα ανοιχτή την ταβέρνα και μπήκα.

Με κάλεσε κοντά του και παράγγειλε κρασί.

— Περιμένεις και σὺ κανέναν με τὸ πλοίο; τὸν ρώτησα.

— Όχι. Ναι... ἴσως.

— Δὲν σε καταλαβαίνω. Μήπως φεύγεις;

— Όχι. Ἡ πολιτεία σας εἶναι ὁμορφὴ κι' ἔχει πολλὲς χαρὲς. Ζητοῦσα ὁμως...

— Τί;

— Ζητοῦσα... Δὲν ξέρω.

Σήκωσε τὸ ποτήρι του, τὸ στράγγισε καὶ κοίταξε ἀπ' τὸ λερωμένο τζάμι τὸ θολὸ πέλαγο. Τὰ καίκια στὸν μικρὸ μῶλο χοροπηδοῦσαν κι' ὁ τριγμός τους ἀκούγονταν ὡς ἐκεῖ.

— Δὲν ξέρω — συνέχισε — τί ἤθελα νὰ βρῶ. Ἴσως τώρα πού θάρθει τὸ πλοίο... Δὲν εἶναι ἀλήθεια, πὼς τὰ πλοία πόδισαν με τὴ νοτιὰ καὶ θάρθουν ὅλα μαζί;

Χαμογέλασα. Πῆγα κάτι νὰ πῶ. Νόμισα πὼς βρήκα μιὰ ἄκρη τῆς καρδιάς του. Τσούγκρισε ξαφνικὰ τὸ ποτήρι μου.

— Θὰ πιεῖς;

— Όχι.

Τὸ γέλιο του ἔσπασε τὴ σκέψη μου. Μέσα μου κύλησε μιὰ ὑγρὴ λύπη. Δὲν εἶπα τίποτα. Τὸν χαιρέτησα καὶ βγήκα. Πίσω ἀπ' τὸ λερωμένο τζάμι μου κουνούσε τὸ χέρι του. Τυλίχτηκα τὴ νοτιὰ καὶ χάθηκα στὸν ἔρημικὸ δρόμο. Τὸ γέλιο του μ' ἀκολουθοῦσε.

Ἦταν μιὰ νύχτα ἐρωτευμένη, πού οἱ τόποι μιλοῦσαν τὰ πιὸ γλυκὰ λόγια γιὰ τὴν ζωὴ καὶ γιὰ τὴν πιὸ μεγάλη ὑπόσχεση τῆς δικαίωσης. Στὴ θάλασσα γλυστροῦσαν τὰ φῶτα ὅπως ἀστρα, οἱ φωτεινὲς πιτσιλιὲς παίζαν χαρούμενες ὡς τὰ πόδια μας καὶ τὰ τραγοῦδια λικνίζαν τὴν καρδιά μας.

Ὁ Λεωνίδας ἦρθε βιαστικός.

— Τὸ μάθατε; Δὲν ξέρετε, λοιπόν, τίποτα; Φεύγει.

Κανένας δὲν ἔδωσε προσοχὴ. Ἡ μουσικὴ τοῦ βραδιῦ εἶχε στομῶσει τὴν αἰσθήσεις. Δύο ἢ τρεῖς γελάσαν.

— Ναι, πῆρε μετάθεση γιὰ κάποιο νησί. Γιὰ τὴν Λήμνο ἢ τὴν Μυτιλήνη.

— Πότε φεύγει; τὸν ρώτησα.

Μοῦ δειξε τὸ πέλαγο. Ἐνα πλοίο, ὅπως ἀργὸς ἐπιτάφιος, γλυστροῦσε πρὸς τὸ νότο. Τὸ σφύριμά του ἦταν ἀκόμα διάχυτο στὴ νύχτα.

Χαιρέτησα χωρὶς νὰ θέλω, ἔμεινα ἔτσι λίγες στιγμὲς νὰ κοιτάζω τὸ πλοίο πού γλυστροῦσε πρὸς τὸ νότο κι' ἔπειτα ἄφησα τὴν συντροφιά κι' ἔφυγα γλήγορα.

Σ' ὅλο τὸ δρόμο σκεφτόμουν καὶ ἔλεγα... Δὲν ἔλεγα τίποτα. Μπερδεύα τις χτυπητὲς γραβάτες με τὰ λόγια του καὶ σιωποῦσα.

Στὰ Τούρκικα ἔφτασα πολὺ σύντομα καὶ χτύπησα τὴν πόρτα τοῦ ἴδιου σπιτιοῦ.

Ἡ γυναίκα με τὸ τσαλακωμένο πρόσωπο μ' ἀνοίξε χαμογελώντας καὶ πέρασα. Μπήκα σ' ἕνα δωμάτιο με χαμηλὸ ταβάνι, με ντυμένους τοὺς τοίχους ἀπὸ εἰκόνες περιοδικῶν καὶ βαρεῖα μυρουδιά. Μιὰ γυναίκα με κομένε μᾶτια καὶ μιὰ ἀλλοιωμένη ὁμορφιά με δέχτηκε γελαστή.

— Ἦρθα νὰ σε ρωτήσω...

— Τί τρέχει;

— Ξέρεις ὅτι ἔφυγε;

Δὲν ἤξερε τίποτα. Κι' ὅταν τῆς ἐξήγησα, με βεβαίωσε, πὼς εἶχε καιρὸ νὰ φανεῖ ἐκεῖ. (Ὡστε δὲν περνοῦσε τίς ὥρες του κοντά της;).

Τὴν εἶδα λυπημένη. Κάθησε στὴν ἄκρη τοῦ ντυσανιοῦ, στήλωσε τὰ μᾶτια στὴν καπνισμένη λάμπα καὶ μίλησε σιγὰ. Εἶπε, πὼς δὲν τῆς μίλησε ποτὲ γιὰ τὴν ζωὴ του. Ἐκλαιγε συχνὰ χωρὶς λόγο καὶ τῆς ἔλεγε: «Ὁχι, δὲν ἔχω κανέναν. Χαϊδεψέ μου τὰ μαλλιά ὅπως ἡ μάνα μου».

Τὴν ἀκούγα νὰ μιλεῖ με σφιγμένη καρδιά. Πίστεψα ὅτι τὴν ἀγαποῦσε.

Ἔγερτα μοῦ φάνηκε ἀστεῖο αὐτὸ καὶ γέλασα. Σιγῆ. Σηκώθηκα.

— Γεῖά σου.

— Δὲν θὰ μείνεις;

Ἐφυγα. Πίσω μου ἔπεσε μιὰ βρисиὰ καὶ στὴν ἐξώπορτα ἡ γυναίκα με τὸ τσαλακωμένο πρόσωπο μασοῦσε μέσα στὸ στόμα τῆς μπερδεμένα λόγια.

Πῆγα. Στὴν συντροφιά δὲν εἶπα τίποτα. Τώρα πιά δὲν τὸν θυμάται κανένας. Εἶναι σὰ νὰ μὴν βρέθηκε στιγμὴ στὴν πολιτεία μας, ἀνάμεσά μας.

Θέλω νὰ μιλήσω ὀλόκληρες ὥρες. Ντρέπομαι. Φοβᾶμαι μὴν ἀδικήσω τὴν καρδιά του. Δὲν μπορῶ νὰ πῶ γιὰ ἕναν τρίτο. Τὸ βρискω κουτὸ νὰ λέω πὼς τέτοια ἢ τέτοια ἦταν ἡ ψυχὴ του κι' ἔτσι ἢ ἀλλοιῶς σκεφτόνταν. Καπνίζω ἕνα τσιγάρο καὶ φωνάζω τὴν ἀδερφή μου πού στὴ γωνία τοῦ δωματίου ξεφυλλίζει ἕνα σκοτισμένο βιβλίο. Τῆς διαβάζω ὅτι ἔγραψα καὶ ζητῶ τὴν γνώμη τῆς. Δὲν ἔχει γνώμη.

— Μὰ, πὼς εἶναι δυνατό; τῆς λέω.

Σηκώνει τίς πλάτες. Ἐπειτα κουνᾷ τὸ κεφάλι τῆς, κάτι σκέφτεται — αὐτὸ τὸ δείχνουν τὰ μᾶτια τῆς — καὶ δὲν μιλά.

Ἐξω περνᾷ ἡ νύχτα. Στὸ αἶμα μου κυλᾷ μιὰ ὑγρὴ λύπη. Σηκώνεται ἕνας ἀνεμος ἀλαφρὸς. Ὁ νοῦς μου μπερδεύει τόπους, σχήματα, μορφές. Συλλογίζομαι ἕναν ἄνθρωπο στὴν ἀκρογιαλιά ἑνὸς νησιοῦ νὰ περπατεῖ με πλαγιαστὴ περπατησιὰ. Μιλᾷ γιὰ τὴ νύχτα καὶ χαϊδεύει τίς ἀνεμῶνες. Ἐνα πλοῖο ἀφήνει τὸ λιμάνι καὶ πηγαίνει. Σφυρίζει. Κουνᾷ τὸ χέρι του καὶ χαιρετᾷ. Τὴν ζωὴ; τὴν χαρὰ; τὴν ἀνάμνηση, τὴν ὑπόσχεση, τ' ὄνειρο, τὴν ὁμορφιά; Ἐνας ἄνθρωπος με πλαγιαστὴ περπατησιὰ καὶ με χτυπητὲς γραβάτες περπατᾷ στὴν ἀκρογιαλιά ἑνὸς νησιοῦ καὶ πάει. Δὲν τὸν περιμένει κανεὶς πουθενά.

Ἡ ἀδερφή μου ἀφήνει τὸ χέρι τῆς στὴς πλάτες μου καὶ με ρωτᾷ:

— Τί ἔχεις;

— Τίποτα.

Τινάζω τὸ κεφάλι μου, σιγοσφυρίζω καὶ σταματῶ ν' ἀκούσω. Εἶναι ἡ νοτιὰ πού δυναμώνει.

ΠΑΝΟΣ ΣΑΜΑΡΑΣ

ΠΛΑΣΤΗΣ

Θαμπὴ μιὰ θύμηση: πὰ στὸ παλιὸ τραπέζι,

στ' ἀδέξια τὰ χεράκια ὅπου ἐπλάστη,

ὁ κόκκινος πηλός, ἱππότη

τὸ σχῆμα παίρνει.

Καὶ στὰ ματάκια χύνεται καὶ παίζει

— ἀπ' τῆς μορφῆς τὸ σμίλημα — τοῦ πλάστη

ἢ ἀνέκφραστη χαρὰ, κι' ἡ πορώτη

πού ὁ νοῦς μου φέρνει...

ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΠΑΛΑΚΗΣ

ΑΠ' ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ "ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΖΩΑ"

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΑΛΦΡΕΔΟΣ

Του AXEL MUNTHE

Κι' εγώ δέν ξέρω πώς έτυχε, ν' ανακαλύψω κείνο τό μικρό καφενεδάκι, κι' άκόμα πώς και γιατί δέ σύχναζα, όλον έκείνο τόν χρόνο, σέ κανέν' άλλο.

Άρχίζω νά φαντάζομαι πώς αίτία για' όλ' αυτά ήταν ό κ. Άλφρέδος και πώς μονάχα για' χατήρι του είχα γίνει κι' εγώ ένας τόσο ταχτικός πελάτης του καφενεύου.

Ήταν φανερό πώς αυτός έτρωγ' ύστερ' από μένα γιατί' είχα πάντα τόν καιρό νά καπνίσω τό τσιγάρο μου προτού έκείνος νά παρουσιαστεί στό Καφε-νεύο του Αύτοκράτορα, κορδωμένος και σφιγμένος μέσα στην τριμμένη ρε-διγκότα του, μ' ένα μάτσο χαρτιά κάτ' άπ' τή μασχάλη του, και τό ριτιδια-σμένο παιδιάστικο πρόσωπό του στεφανωμένο άπ' τά καλοχτενισμένα γκρίζα σγουρά μαλλιά του. Τό γκαρσόνι τούφερνε τό συνηθισμένο του καφεδάκι κι' έβαζ' ανάμεσά μας τό σκάκι. Ό κ. Άλφρέδος μ' έξαιρετική ευγένεια και λε-πτότητα ρωτούσε πάντα για' τήν υγεία μου κι' εγώ, με τή σειρά μου, έπαιρνα ίκανοποιητικές διαβεβαιώσεις για' ό,τι άφορούσε τήν δική του. Ταχτοποιούσα εγώ πάντα τά πιόνια του σκακιού πάνω στον πίνακα, κι' ένώ έσκυθα κάτ' άπ' τό τραπέζι για' νά πιάσω τό πιόνι πουχε γλυστρίσει, ό κ. Άλφρέδος έβρισκε τόν καιρό νά πάρει γρήγορα-γρήγορα τό κομματάκι τής ζάχαρης μέσ' άπ' τήν τσέπη του και νά τό ρίξει στό φλυτζανάκι του.

Συνηθίζαμε νά παίζουμε πάντα δυό παρτίδες. Έγώ, που' σ' αυτού του είδους τά παιχνίδια είχα πάντα μίαν έξαιρετική άτυχία, έβλεπα τό γέρο, που λάτρευε τό σκάκι, ν' άστράφτει άπ' τή χαρά του κάθε φορά που μ' έφερνε μάτ. Στο παιχνίδι του ήταν πολύ σιγανός μά τρομαχτικά τολμηρός, τόσο που ένώ είχα παίξει μαζί του πάμπολλες παρτίδες δέ μπορούσα άκόμα νά καταλάβω ποιός άπ' τους δυό μας έπαιζε χειρότερα. Έκείνο που με σκανδάλιζε πιο πολύ στό παίξιμό του ήταν πώς αυτός σπάνια κουνούσ' άλλο πράμα άπ' τό βασιληά και τή βασίλισσα πολύ σπάνια, κι' αυτό με βαρεία καρδιά, άπο-φάσιζε νά κουνήσει ή νά μου πάρει κανέν' άλλο, πύργο ή τρελλό. Όσο για' τά πιόνια, αυτά τέλεια τ' άγνοούσε. Δέν είχα δει ποτέ μου άλλον νά παίζει έτσι γι' αυτό και πολλές φορές μου συνέβαινε νά πρέπει νά προσέξω πολύ για' νά βεβαιωθώ πώς είχα χάσει.

Ή συζήτησή μας γύριζε πάντα γύρω στη φιλολογία κι' ειδικά στό θέα-τρο. Ό κ. Άλφρέδος ήταν έξαιρετικά άπαιτητικός σ' ό,τι άφορούσε τή δρα-ματική τέχνη τή μόνη μορφή της που έπιδοκίμαζε ήταν ή τραγωδία. Μά και σχετικά με τους συγγραφείς οί ιδέες του ήταν καθορισμένες. Τήν έποχή εκείνη εγώ ήμουν ένθουσιασμένος με τόν Βίκτωρα Ούγκό, μά ό κ. Άλφρέδος τόν έβρισκε πιο πολύ αισθηματικό άπ' όσο έπρεπε. Για' τους Ρασίν και Κορνέιγ είχε κάπως καλύτερη γνώμη, παρ' όλο που ήθελε νά με κάνει νά πιστέψω πώς κι' αυτούς άκόμα τους έβρισκε χωρίς δραματική δυναμικότητα. Δέ χώνευε καθόλου τήν κωμωδία κι' άρνιόταν άπερίφραστα νά παραδεχτεί για' διάσημους τους Σκρίμπ, Όζιέ, Λαμπίς ή τόν Δουμά. Άρκοισε ν' αναφέρει κανείς του Όφφενμπαχ ή του Λεκκό για' νά γίνει ό συνήθης ήρεμος κ. Άλφρέδος, θηρίο άνημερο' έξεσπαζε, τότε, βρίζοντας τους Ιταλικά, που ήταν ή μητρική του γλώσσα και που δέ τήν μιλούσε παρά μονάχα σάν ήταν θυμωμένος, τους χα-ραχτήριζε «birbantì» και «anvelepatoti» — έλεγε πώς αυτοί οί δυό είχανε κα-ταφέρει νά σκορπίσουν με τή μουσική τους τό δηλητήριο πουχε σκοτώσει τό καλό γούστο μιάς όλόκληρης γενιάς και πώς, άκόμα, ήταν σ' ένα μεγάλο βαθμό υπεύθυνοι για' τήν παρακμή τής τραγωδίας στην έποχή μας.

Φαινόταν νάναι πάντα πολύ καλά πληροφορημένος για' ότι άφορούσε τά παριζιάνικα θέατρα που συνηθίζε βέβαια νά συχνάξει. Μιά-δυό φορές είχα προτείνει νά πάμε μαζί στό θέατρο, μά παρατήρησα πώς ό κ. Άλφρέδος δέν ήθελε νά με καταλάβει. Δέ προφταίναμε νά μαζέψουμε τά πιόνια ύστερ' άπ'

τό τέλος τής δεύτερης παρτίδας μας, κι' ό κ. Άλφρέδος έβγαζε τά σαράντα λεφτά που ήταν τυλιγμένα με μεγάλην έπιμέλεια μέσα σ' ένα κομματάκι χαρτί, φώναζε τό γκαρσόνι και ρωτώντας το τι χρωστούσα, άράδιαζε τά τέσ-σερά του κέρματα πάνω στό τραπέζι. Τό Καφενεύο του Αύτοκράτορα, όπως εύκολα μπορείτε νά καταλάβετε, δέν ήταν έν' άκριθό κέντρο' σ' έν' άπ' τά καφενεύα του βουλευάρτου Σαιν-Μισέλ θά σας παίρνανε για' τό ίδιο καφε-νάκι όδόντα λεφτά, ένώ έδώ μόνο σαράντα άν τό παίρνατε χωρίς γάλα και ζάχαρη. Ό κ. Άλφρέδος μου' εμπιστευτεί από πολύ καιρό πώς κατά τή γνώμη του τουλάχιστον, ή ζάχαρη άφαιρούσε όλη σχεδόν τήν ώραία μυρουδιά του καφέ. Έπειδή, όμως, εγώ δέν ήμωνα τόσο δύσκολος, έβαζα στον δικόν μου και γάλα και ζάχαρη, καμμιά φορά μάλιστα και κονιάκ. Μά ποτέ δέν κατάφερα τόν κ. Άλφρέδο νά δεχτεί νά πιει έστω κι' ένα ποτηράκι. Είχα προσπαθήσει νά τόν δελεάσω μ' ό,τιδήποτε ποτό μπορούσε νά βρεί κανείς στό Καφενεύο του Αύτοκράτορα, μά ό γέρος αυτός κύριος πάντ' άρνιόταν με με-γάλη βέβαια λεπτότητα μά κι' έπιμονή.

Ήξερα πώς ό κ. Άλφρέδος ήταν συγγραφέας και πώς αυτά που κρατούσε κάτ' άπ' τή μασχάλη του ήταν τά χειρόγραφα τής πεντάπραχτης τραγωδίας του. Έπειδή πάντα θαύμαζα τους συγγραφείς και τους καλλιτέχνες προσπά-θησα όσο πιο καλά μπορούσα νά δώσω στον κ. Άλφρέδο νά καταλάβει τό πόσο με κολάκευε ή συντροφιά του. Άπό πολύ καιρό τώρα, είχ' άνοιξει τήν καρδιά μου και τούχα πει όλη μου τήν ιστορία κι' όλα μου τά όνειρα, μά κείνος έδειχνε μιά παράξενη έπιμονή στό νά μη θέλει νά μου πει τίποτα που νά μπορούσε ν' άφορά τήν ιδιωτική ζωή του. Μερικές φορές, φεύγοντας μαζί άπ' τό καφενεύο είχα προσπαθήσει νά τόν συνοδέψω, μά μόλις βγαίναμ' έξω στον δρόμο βιάζόταν πάντα νά με χαιρετήσει, πράμα που μ' έκανε νά κατα-λαβαίνω πώς ή συντροφιά μου δέν του ήταν έπιθυμητή. Είχ' άκόμα έκφράσει τήν έπιθυμία νά πάω καμμιά μέρα νά τόν δω στό σπίτι του, μά μούδωσε νά καταλάβω πώς δέν είχε καθόλου καιρό διαθέσιμο, κι' εγώ βέβαιος πώς ή πε-ντάπραχτη τραγωδία του ήταν ό λόγος, δέ θέλησα νά έπιμείνω περισσότερο.

Τά βράδυα δέν έρχόταν ποτέ στό καφενεύο κι' έτσι εγώ έμενα κει όλομό-ναχος καπνίζοντας άμέτρητα τσιγάρα. Άπό καιρού σέ καιρό δειπνούσε με μερικούς συμφοιτητές μου στό βουλευάρτα, μά σάν καθαράιμοι κάτοικοι του Καρτιέ Λατέν πουμάστε, σπάνια περνούσαμε τόν Σηκούανα. Ένα βράδυ, όμως, κάποιος άπό μäs, άπάνω στό φαί, πρότεινε νά πάμε στό βαριετέ για' νά δούμε τους «Ληστές» του Όφφενμπαχ, πουχε μίαν έξαιρετική έπιτυχία' κι' έτσι όλοι μαζί πήγαμε.

Θυμάμαι πώς τό άμφιθέατρο ήταν γεμάτο από φοιτητές. Είχαμ' όλοι έν-θουσιαστεί και χειροκροτούσαμε μ' όση δύναμη και θερμή χειροκροτούσε κι' ή άπαιτητη κλάκα που γέμιζε τή σειρά πίσω άπ' τή δική μας. Σε μιά στιγμή σκέφτηκα τό πόσο ύποκριτικά είχα φερθεί στό γέρο φίλο μου του Καφενεύου του Αύτοκράτορα κι' άκόμα τό πόσο θά με συχαινόταν άν μ' έβλεπε μέσα σ' ένα τέτοιο θέατρο. Γι' αυτό άποφάσισα νά μην του πω τίποτα. Ξεκαρ-διζόμουν άπ' τά γέλοια. Τά τελευταία ά κ ό ρ ν τ α του τραγουδιού δέ πρό-φταιναν νά σβύσουν κι' ή κλάκα άρχιζε νά χειροκροτά μ' έναν άληθινά δαι-μονισμένο τρόπο και μαζί μ' αυτήν κι' έμεις όλοι, μά με πραγματικό κέφι. Όταν έμεις παύαμε ή κλάκα είχε σ' άναμεταξύ ξαναβρεί τήν ένεργητικό-τητά της κι' έτσι τήν έξυπνη αυτή φάρσα τήν ύποδεχόταν μιά καινούργια θύελλα από χειροκροτήματα αυτών των θεατών που χωρίς καμμιά χαρά φώ-ναζαν όλοι μαζί: «Μπράβο! Μπράβο!» για' νά μπορέσουνε μ' αυτό τόν τρόπο, νά βγάλουνε τό ψωμί τους.

Άξαφνα μέσα σ' όλ' αυτά τά «Μπράβο» μούκαν' ιδιαίτερη έντύπωση ένα πουχε μείνει κάπως καθυστερημένο. Γύρισα, λοιπόν, άσυναίσθητα πίσω μου για' νά δω τό καθυστερημένο αυτό μέλος τής κλάκας, μά άμέσως μετά, κι' ένώ οί συμφοιτητές μου άπορούσανε γι' αυτό, πήρα τό καπέλλο μου και γλύ-στρησα έξω άπ' τό θέατρο.

Ή ευχάριστη μουσική ήχουσε άκόμα σ' αυτιά μου σ' όλο τό δρόμο τής έπιστροφής, μά τό ίδιο έκείνο βράδυ ένοιωσα τά δάκρυα νά μου γεμίζουνε τά μάτια.

Όχι, ποτέ δέν είπα στον κ. Άλφρέδο πώς είχα δει τους «Ληστές». Δέν άνάφερα ποτέ πιά στις συζητήσεις μας τά όνόματα του Όφφενμπαχ και του Λεκκό και ποτέ πιά δέν πρότεινα στον γέρο φίλο μου νά πάμε μαζί στό θέατρο.

Τήν άλλη μέρα, ύστερ' άπ' τήν παρτίδα μας του σκακιού, τόν άκολούθησα άπό κάποια άπόσταση. Τό ίδιο βράδυ πήγα στό σπίτι του κι' ένώ στεκόμουν

κι' έβλεπα καρφωμένη στην πόρτα την κάρτα του κ. Άλφρέδου, βγήκε ή θυρωρός και με πληροφορήσε πώς ποτέ αυτός δεν περιούσε τὰ βράδια σπίτι του. «Μήπως ήμουν κανένας μαθητής του;» Άπάντησα πώς ναί. Τη ρώτησα άν, τώρα τελευταία, είχε πολλούς μαθητές, μά μου άπάντησε πώς ήμουν ο πρώτος ποδχε δει στη ζωή της.

Στό τέλος του φθινόπωρου έκανα γνωστή στον κ. Άλφρέδο την άμετάκλητη άπόφασή μου νά στείλω στό διάβολο την Ιατρική και ν' άφοσιωθώ ολοκληρωτικά στό θέατρο· πρόσ μεγάλη μου ευχαρίστηση εκείνος δέχτηκε με χαρά νά γίνει καθηγητής μου τής άπαγγελίας. Τά μαθήματα μου τάδινε στό δωμάτιό μου του Ξενοδοχείου του Μέλλοντος. Η μέθοδος του γέρου ήταν παράξενη κι' οί θεωρίες του σχετικά με τή θεατρική τέχνη τόσο τολμηρές όσο κι' αυτές ποδχε για τὸ σκάκι. Έγώ άκουγα με τήν πιό μεγάλη προσοχή αυτά που μου έλεγε και προσπαθούσα όσο καλύτερα μπορούσα νά μαθαίνω τούς θεμελιώδεις κανόνες τής άπαγγελίας. «Υστερ' από λίγο καιρό και με πολλά παρακάλια δέχτηκε στό τέλος νά με δοκιμάσει σ' ένα ρόλο· έπειδή τὸ εΐχα πολλές φορές έκφράσει τήν έπιθυμία μου νά με δοκιμάσει σέ ρόλο τραγικό, μείμα σύμφωνοι πώς, με τήν άμεση βέβαια έπίβλεψη του συγγραφέα, θάπαιζα ένα άπ' τὰ πρόσωπα του τελευταίου έργου του κ. Άλφρέδου, μίας τραγωδίας σέ πέντε πράξεις με τόν τίτλο «Τὸ Στιλέτο». Ο΄ ίδιος ο κ. Άλφρέδος θάπαιζε τὸ ρόλο του βασιλιά κι' έγώ θάκανα τόν μαρκήσιο. Όμολογῶ πώς τὸ ντεμπούτο μου αυτό ήταν κάθε άλλο παρά έπιτυχία. Παρατήρησα πώς ο συγγραφέας δεν ήταν καθόλου ευχαριστημένος μαζί μου και κατάλαβα πώς ο μαρκήσιός μου ήταν ένα πραγματικό φιάσκο. Τη δεύτερη έμφανισή μου έκανα παίζοντας τὸ ρόλο κάποιου λόρδου σέ μίαν άλλη πεντάπραχτη τραγωδία «Η έκδίκηση», μά και σ' αυτό άκόμα τὸ ρόλο δεν ύπήρχε καμμιά άμφιβολία ως προς τ' άποτέλεσμα. Δοκίμασα τότε τήν τύχη μου στό ρόλο ενός κόμη «Στὸ Μυστικό του Τάφου», μά με τήν ίδια πάντα έπιτυχία. «Υστερ' άπ' αυτό άναγκάστηκε νά καταλήξω στόν ύποκόμη κι' έκανα υπεράνθρωπες προσπάθειες για νά κρατηθῶ στό ύψος τής προσωπικότητάς μου, μά και πάλι, παρ' ὄλη τήν έπιείκεια που μουδειχνε ο κ. Άλφρέδος στό νά σημειώνει και νά μου διορθώνει άδιάκοπα τὰ λάθη μου, δέ μπόρεσα νά κάνω άλλο από τὸ νά παραδεχτῶ πώς δεν έκανα ούτε καν για ύποκόμης.

Εΐχ' άρχίσει νάχω σοβαρές άμφιβολίες για ὅτι άφορούσε τὸ θεατρικό μου ταλέντο, μά ο κ. Άλφρέδος ήταν τής γνώμης πώς ο λόγος τής άποτυχίας μου όφειλόταν στην τέλεια άγνοία μου τής άνώτατης αυτής κοινωνικής τάξης, κι' άκόμα στην δυσκολία του νά μπορῶ νά προσαρμόζομαι στην ψυχική αίσθηματικότητα και στις σκέψεις τῶν σπουδαίων αὐτῶν προσωπικοτήτων. Και σ' αυτό είχε δίκη ο—ή προσαρμογή μου αυτή ήταν κάτι τὸ φοβερά δύσκολο. «Όλοι του οί ήρωες κι' ὄλες του οί ήρωίδες πέρνανε τὰ πράματα πάρα πολύ στά σοβαρά, πολλές φορές μάλιστα, άπελπιστικά, και παρ' ὄλο που πολύ συχνά προσάθησα νά καταλάβω τὸ γιατί, μου στάθηκε άδύνατο. Ο΄ έρωτας και τὸ μίσος γυάλιζαν άδιάκοπα μέσα στα μάτια τους. Η άλήθεια είναι πώς πάντα σχεδόν, ὄλα πηγαιναν στραβά για τούς δυο έραστές, τόσο, που κι' άν καμμιά φορά τύχαινε νά πάνε κάπως καλύτερα, οί δυο άγαπημένοι δεν φαίνονταν νάσαι γι' αυτό και πιό ευτυχισμένοι από πριν.

Θυμομαι π. χ. τήν τρίτη πράξη του «Στιλέτου», που έγώ (ο μαρκήσιος) πνιγμένος κυριολεκτικά μέσ' τὸ αίμα, εΐχα καταφέρει, τέλος πάντων, νά έξασφαλίσω τήν ήσυχία και τή ζωή τής άγαπημένης, και που κι' εκείνη, από μέρος της αντιμετωπίζοντας φωτιές και θάλασσες είχε καταφέρει νά γίνει πιά δική μου. Κάτ' από τὸ φῶς του φεγγαριού μας πάντρεψαν κι' έμεις οί δυο ποῦχαμε δέκα ὀλόκληρα χρόνια νά δωθοῦμε, βρεθήκαμε, τέλος πάντων, μόνοι, καθισμένοι κάτ' από μίαν άνθισμένη τριανταφυλλιά. Δεν ύπήρχε πιά κανένας λόγος νά φοβόμαστε· κανένας δέ μπορούσε πιά νά μας πειράξει γιατί έγώ εΐχα καταφέρει σ' άναμεταξύ νά περάσω πέρα-πέρα με τὸ σπαθί μου ὄλα τὰ ύπόλοιπα πρόσωπα τής τραγωδίας. Γι' αὐτὸν λοιπόν, τὸ λόγο μου φάνηκε πώς ήταν πιά ή κατάλληλη στιγμή νά γίνω και λιγάκι περιποιητικός στην μαρκησία. Μά ο κ. Άλφρέδος δεν έβρισκε ποτέ τις έκφράσεις μου άρκετά τραγικές έστῶ και στις λίγες αυτές στιγμές ευτυχίας που μας χάριζε, (άμέσως ύστερ' άπ' αυτή τήν σκηνή μας σκότωνε και τούς δυο σ' ένα τρομαχτικό σεισμό).

«Όσο γι' αυτό, ὄσοι κατάφερναν νά τή γλυτώσουν από βίαιο θάνατο, αὐτὸ δεν σήμαινε βέβαια πώς θά τή γλύτωναν κι' ὡς τὸ τέλος—ο κ. Άλφρέ-

δος πάντα έβρισκε ένα τρόπο νά τούς έξολοθρεύει τὸν έναν ύστερ' άπ' τὸν άλλον, στό άνθος τής ήλικίας τους, κάνοντας χρήση διαφόρων συμφορών, τόσο ξαφνικῶν όσο κι' άνεξήγητων. Στην άοχή προσάθησα νά σώσω μερικ' άπ' τὰ θύματα του μά ο κ. Άλφρέδος με κύτταζε ν' ένα τόσο έκπληχτο βλέμμα κάθε φορά που του πρότεινα ν' άφήσει, τέλος πάντων, και κανέναν νά ζήσει, που στό τέλος άναγκάστηκε ν' άνακατενομαι ὀλοένα και λιγότερο στα μακάβρια σχέδιά του. Άλλωστε ήξερα παλά πώς εκείνο ποδχε κάνει τὸν κ. Άλφρέδο νά ξεγράψει από τραγωδὸ τὸ Οὐγκὸ ήταν άκριβῶς ή μεγάλη αίσθηματικότητα του τελευταίου.

«Υστερ' από πολλές άποτυχημένες προσπάθειες νά παίξω ίκανοποιητικά διαφόρους ρόλους εὔγενῶν, εΐπα στον κ. Άλφρέδο τήν ιδέα μου πώς άν μουδινε κανένα ρόλο πιό ταπεινὸ ήταν δυνατόν νά τὰ κατάφερνα κάπως καλύτερα. Μά έδῶ σκοντάψαμε σέ κάτι που δεν εΐχα προβλέψει: ο κ. Άλφρέδος δέ πήγαινε πάρα κάτω από ύποκόμη. Άν από καμμίαν άνυπέροβλητή άνάγκη για τήν έπιτυχία κάποιας ραδιουργίας, χρειαζόταν νά βγει στή σκηνή κανένας άόριστος εκπρόσωπος τῶν κατώτερων τάξεων, δεν πρόφτανε νά πει μιá λέξη κι' ο συγγραφέας, πετόνας του κατάμουτρα ένα πουγκι με λουδοθίκια, τὸν έστελνε στό παρασκήνια με μιá μεγαλειώδη κίνηση του χεριού του. Στο διάβολο, λοιπόν, ή ψωροπερηφάνεια! Φαίνεται πώς ήμουν γεννημένος για τέτοιου είδους ρόλους και παίζοντάς τους κυριολεκτικά θριαμβεψα. Έτσι, άπαράτηρος, κατάφερα σιγά-σιγά νά έξαφανιστῶ άπ' τὸ ρεπερτόριο του γέρου δασκάλου μου. Άπό καιρό σέ καιρό έβγαίνα στή σκηνή για νά δόσω, με μεγάλο σεβασμό, ένα γράμα κάποιου έστεμμένου, ή άλλη, φορά πάλι, για νά πάρω άπ' τή σκηνή τὸ πτώμα κάποιου σκοτωμένου, κι' αὐτὸ ήταν ὄλο.

«Έτσι, πέρασε τὸ φθινόπωρο· εΐχαμ' έξαντλήσει ὄλες τις τραγωδίες, τή μίαν ύστερ' άπ' τήν άλλη, μά κάθε φορά ο κ. Άλφρέδος μου παρουσιαζόταν και μ' άλλα χειρόγραφα κάτ' άπ' τή μασχάλη του. Εΐχ' άρχίσει ν' άνησυχῶ πώς έξ αιτίας τής άδιάκοπης αυτής κι' άπεριόριστης δημιουργικής δυναμικότητας, δέ θά μπορούσε πιά ο καυμένος ο γέρος νά κρατήσει· γι' αυτό προσάθησα με κάθε τρόπο νά τὸν κάνω νά τὰ παρατήσει και νά ξεκουραστεί για λίγο. Μά στάθηκε άδύνατο. Τώρα, έρχόταν κάθε μέρα στό ξενοδοχείο για νά διδάξει τὸν μοναδικὸ μαθητή του και νά τὰ πει με τὸν φιλολογικό του μυστικοσύμβουλο. Τὸ άθῶο παιδιάστικο πρόσωπό του έμοιαζε νά παίρνει ὀλοένα και πιό πολύ μιá ξεχωριστή έκφραση γλύκας, κι' έγώ αίσθανόμουν τή συμπάθεια ποῦτρεφα πάντα γι' αὐτὸν νά μεγαλώνει μέρα με τήν ήμέρα.

Η φαντασία του ὄσο πηγαινε διψούσε και πιό πολύ για αίμα. Κατά τὰ Χριστοῦγεννα ή καινούργια του τραγωδία ήταν έτοιμη, κι' ο κ. Άλφρέδος τή χαρακτήριζε για τὸ άριστοῦργημα του. Τὰ επεισόδια τής τραγωδίας συνέβαιναν στή Σικελία, στους πρόποδες τής Αΐτνας, κι' άνάμεσα στα ποτάμια τής πυρωμένης λάθας. Στη πέμπτη πράξη, πιά, κανένα άπ' τὰ πρόσωπα τής τραγωδίας δεν είχε μείνει ζωντανό. Έκλιπάρησα, τότε, νά χαριστῶ τούλάχι-στον ή ζωή σ' ένα σκύλο του Άγ. Βερνάρδου, που κουβαλόντας στό στόμα του τὸν κληρονόμο του στέμματος είχε καταφέρει νά περάσει κολυμπόντας τὸ στενὸ τής Μεσσήνης· μά ο κ. Άλφρέδος έμεινε άνένδοτος. Στη τελευταία πράξη ο σκύλος έπεφτε μέσα στον κρατήρα τής Αΐτνας.

«Όλο τὸν καιρὸ που ή καυτή λάθα πύρωνε τὸν φανταστικό κόσμο του κ. Άλφρέδου, τὸ χιόνι έπεφτε πυκνὸ στό Παρίσι. «Όλοι μας φορούσαμε τὰ βαρειά χειμωνιάτικα πανωφόρια μας, μά ο φτωχός μου δάσκαλος πήγαινε κι' έρχόταν σφιγμένος πάντα μέσα στην τριμένη του ρεδιγκότα. Οί νύχτες γίνονταν ὀλοένα και πιό παγερές και παρακολουθούσα με τήν σκέψη μου τὸν φτωχὸ γέρο νά γυρίζει σπίτι του τὰ βράδια, ύστερ' άπ' τή παράσταση του βαριετέ. Πολλές φορές εΐχα φτάσει τὸ σημείο νά του κάνω λόγο γι' αὐτὸ τὸ λεπτὸ ζήτημα, μά κάθε φορά με σταματοῦσε ή ευαίσθητη περηφάνεια του που τόσο καλά ήξερε νά κρύβει κάτω άπ' τή φτώχεια του. Μά ή άλήθεια είναι πώς δεν τὸν είδα ποτέ τόσο εὔδιάθετο ὄσο εκείνη τή περίοδο: Οί έπίδες του για τήν έπιτυχία τής καινούργιας τραγωδίας ὀλοένα και μεγαλώναν. «Όπως ὄλα τὰ προηγούμενα έργα του, έτσι κι' αὐτὸ είχε γραφτῆ για τὸ Γαλλικὸ θέατρο. Η κακή, ὄμως, θέληση ποῦδειχνε πάντα ο κ. Περρὲν στό νά μη θέλει νά δεχτῆ κανέν' άπ' τὰ έργα του, τὸν έκανε νά στρέψει τις έλπίδες του στό 'Οντέον. Οί κολοσσιαίες ὄμως διαστάσεις ποδχε πάρει τὸ καινούργιο του δράμα είχαν κάνει τὸν κ. Άλφρέδο νά μην ξέρει άν θά μπορούσε ν' άποφύγει νά τὸ δώσει στό Γαλλικὸ θέατρο.— Μπορεΐ νάχα προειδοποιήσει τὸν κ. Άλφρέδο για

τά παράτολμα κι' επικίνδυνα αυτά ξεπετάγματα της φαντασίας του, πώς θάπρεπε ίσως νάχα προσπαθήσει νά τόν κάνω νά καταλάβει πώς τὸ δικό του θέατρο παιζόταν σ' ἕναν τέλεια διαφορετικὸ πλανήτη ἀπ' τὸν δικό μας. Μὰ ἐγὼ δὲ προσπάθησα νά κάνω τίποτ' ἀπ' ὅλα αυτά, κι' εἶμαι βέβαιος πὼς κι' ἐσεῖς τὸ ἴδιο θά κάνατε ἂν τὸν εἶχατε γνωρίσει τόσο καλὰ ὅσο κι' ἐγὼ, ἂν εἶχατε δεῖ με πὸς ἀνησυχία τὰ γεμάτα καλοσύνη παιδιαστικά μάτια του ἔφαχναν μέσ' τὰ δικά μου νά βροῦν τὴν ἐπιδοκιμασία, τὸ πὼς ἔλαμπε τὸ γέρικο καὶ θλιμένο πρόσωπό του σὰν μοῦ δάβαζε κανένα συνταραχτικὸ μέρος, βέβαιος πὼς ἐγὼ θάμενα κατάπληχτος μπροστὰ στὸ ὕψος τῆς τέχνης του — πρᾶμα πού, ἀλλοίμονο, δὲ γινόταν, παρὰ πολὺ σπάνια. Εἶχα φτάσει στὸ σημεῖο νά μὴν μπορῶ πιά νά τοῦ χαλάσω τὴν τόση του εὐχαρίστηση οὔτε μὲ μιάν, ἔστω, λέξη μου κριτικῆς. Καθόμουν αἰσιωπηλὸς κι' ἀκούγα τις τραγωδίες του, τὴ μιάν ὕστερ' ἀπ' τὴν ἄλλη, χωρὶς νά ὑπάρχει καμμιά ἀνάγκη νά κάνω τὸν σοβαρὸ, γιατί ἡ παραμικρὴ ἐπιθυμία μου νά γελάσω ἀπ' τὰ διάφορα ἀπίθανα γεννήματα τῆς φαντασίας του, ἔσθυνε μπροστὰ στὴν τραγικὴ πραγματικότητα, κάθε κριτικὴ ἀφοπλιόταν μπροστὰ στὴν τέλεια γύμνια του — δὲν εἶχ' ὁ φτωχὸς οὔτε πανωφόρι νά φορέσει! Ἐγὼ ὑπῆρξα τὸ μόνο ἀκροατήριό πού ὁ φτωχὸς αὐτὸς γέρος μπόρεσε ποτὲ νάχει. Γιατί, λοιπόν, νά μὴ χειροκροτήσω λίγο αὐτὸν πού ἡ ζωὴ τόσο ἀλύπητα εἶχε σφυρίζει;

Ἐν' ἀπόγεμα δὲν ἦρθε στὸ Καφενεῖο τοῦ Ἀυτοκράτορα καὶ τοῦ κάκου τὸν περιμένον τὴν ἄλλη μέρα καθισμένος μπρὸς ἀπ' τὸ σκάκι μας. Περιμένα κι' ἕνα τρίτο ἀπόγεμα καὶ κατὰ τὸ βραδάκι πῆγα στὸ σπίτι του νά τὸν δω, ἀνήσυχος γιὰ τὴν ὑγεία του. Ἡ θυρωθὸς μοῦπε πὼς δὲν τὸν εἶχε δεῖ νά βγαίνει κι' ὅταν χτύπησα στὴν πόρτα του δὲ πῆρα καμμιά ἀπάντηση. Περιμένα ἕνα - δυὸ λεπτά βλέποντας τὸ παλὸ καὶ ξεβοριασμένο ἐπισκεπτῆριό του πού ἦταν καρφωμένο στὴν πόρτα:

ΚΥΡΙΟΣ ΑΛΦΡΕΔΟΣ

Δραματικὸς Συγγραφέας καὶ
Καθηγητῆς τῆς Ἀπαγγελίας

Ἐν' ἀνοῖξα σιγὰ - σιγὰ τὴν πόρτα καὶ μπῆκα μέσα. Ὁ γέρος κειτόταν ἀναίσθητος στὸ κρεβάτι του, ἀνίκανος ν' ἀναγνωρίσει τὸν παρῆσαχτο πού μεν' ἀκίνητος στὴ μέση τοῦ δωματίου κυττάζοντας γύρω του τὴν ἄδεια σοφίτα μιά σοφίτα πού ἦταν τόσο κρὰ ὅσο κι' ὁ δρόμος ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε οὔτε καν ἕνα τζάκι γιὰ νά τὴν ζεστάνει.

Τὴν ἄλλη μέρα εἶχε μιὰν ὥραία λιακάδα κι' ἔτσι μπόρεσαν εὐκόλα νά τὸν μεταφέρουν στὸ γειτονικὸ νοσοκομεῖο. Εἶχε πνευμονία. Ὁλος ὁ κόσμος φέρθηκε, χωρὶς καμμιά ἐξαίρεση, πολὺ εὐγενικά στὸν γέρον αὐτὸν ἄνθρωπο, τόσο οἱ γιατροὶ ὅσο κι' οἱ νοσοκόμες, ἢ τόσο ἀξιαγάπητη, μάλιστα, ἀδελφὴ Φιλομένη κατάφερε νά μπορέσει νά τὸν βάλει σ' ἕνα τέλεια ξεχωριστὸ δωμάτιο. Τὸ παραχώρημα τοῦ κράτησε ὅλην ἐκείνη τὴ μέρα καὶ τὴν ἐπόμενη νύχτα, μὰ κατὰ τὸ πρωὶ ἀνάλαθε τις αἰσθήσεις του καὶ μ' ἀναγνώρισε. Ἀμέσως, τότε, ἄρχισε νά θέλει νά γυρίσει σπίτι του μὰ καθυσόχασε ἅμα τοῦ εἶπαν πὼς εἶχε στὴ διάθεσή του ἕνα ὀλόκληρο δωμάτιο καὶ πὼς δὲν εἶχε καμμιά σχέση με τοὺς ἄλλους ἄρρωστους. Ἐν' ἀπὸ ἕνα μικρὸ δισταγμὸ ρώτησε τί θάπρεπε νά δώσει γι' αὐτὴ τὴν ἰδιαίτερη περιποίησιν τοῦ ἀπάντησα, τότε, πὼς ἡ διεύθυνση τοῦ νοσοκομείου ἀσφαλῶς δὲ θά δεχόταν νά πάρει χρήματα γιατί ἡ ἔνωση τῶν Δραματικῶν Συγγραφέων εἶχε πάντα τὸ δικαίωμα ἑνὸς κρεβάτιου δωρεάν' κι' ἔπειτα ὅλοι μέσα στὸ νοσοκομεῖο εἶχαν πιά γνωρίσει τὸν κ. Ἀλφρέδο καὶ τὸ θεωροῦσαν γιὰ τιμὴ τους νά τὸν φιλοξενήσουν γιὰ λίγο. Ὅσο τοῦ τάλεγ' αὐτά, ἡ ἀδελφὴ Φιλομένη πού στεκόταν πίσω ἀπ' τὸ κρεβάτι τοῦ μοῦ κουνούσε ἀποδοκιμαστικά τὸ δάχτυλό της γιὰ τὸ μικρὸ αὐτὸ ψέμα μου, μ' ἀπὸ τὴν ἔκφραση τῶν ματιῶν της καταλάβαινα πὼς με συγχωροῦσε. Μ' αὐτὰ πού τοῦπα, φαίνεται πὼς εἶχ' ἀγγίξει τὴν πιδ εὐαίσθητη χορδὴ τοῦ φτωχοῦ συγγραφέα με τὸ μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον μ' ἔβαλε νά τοῦ ξαναπαῶ τὰ ὅσα ἤξερα σχετικὰ με τὴν ἔνωση τῶν Συγγραφέων, κι' ἕνα χλωμὸ χαμόγελο φώτισε τὸ γέρικο πρόσωπό του ἅμα κατάφερα, τέλος πάντων, νά τὸν κάνω νά τὰ πιστέψει. Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή φάνηκαν ὅλα κι' ὅλοι νά τὸν εὐχαριστοῦν κι' ἔτσι δὲ μπόρεσε νά καταλάβει τὸ πόσο γρήγορα καταβλήθηκε. Σύμφωνα με τὴν ἐπιθυμία του, ἕνα μικρὸ τραπέζι μ' ὅ,τι χρειαζόταν γὰ νά μπορεῖ νά γράφει εἶχε τοποθετηθεῖ κοντὰ στὸ κρεβάτι του, μὰ δὲν εἶχε μπόρεσει ἀκόμα νά γράψει τίποτα.

Τὴν νύχτα κείνη τὴν πέρασε πολὺ ἄσκημα καὶ τ' ἄλλο πρωὶ παρατήρησα πὼς ἡ ἀδελφὴ Φιλομένη εἶχε κρεμάσει πάνω ἀπ' τὸ κρεβάτι τοῦ ἕναν μικρὸ Ἐσταυρωμένο. Ἐμεῖν' ὅλη τὴν ἡμέρα ξαπλωμένος, χωρὶς νά πεί λέξη, μιά φορά, μονάχα, τὴν ὥρα πού τοῦδιναν τὴ σοῦπα του, ρώτησε ποῖο ἦταν τὸ πιὸ δυνατὸ δηλητήριο ἢ ἀδελφὴ Φιλομένη εἶχε τὴ γνώμη πὼς ἦταν τὸ πρωσικὸν δέξυ.

Κατὰ τὸ βράδυ ὁ πυρετὸς τοῦ ἀνέβηκε καὶ τὰ μάτια του γυάλιζαν παράξενα. Μοῦ ζήτησε νά καθῆσω κοντὰ του κι' ἀφοῦ μ' ἔβαλε νά ὀρκιστῶ πὼς θά τὴν κρατοῦσα μυστικὴ μοῦ ἀποκάλυψε τὴ σατανικὴ ραδιουργία τῆς καινούργιας του τραγωδίας σύμφωνα με τὰ λεγόμενά του, ὁ ἀντεραστὴς ἔδινε στοὺς δυὸ μελλοντομφοῦς, τὴν ὥρα τοῦ γάμου, ἀπὸ μιὰ δυνατὴ δόση πρωσικοῦ ὀξέος. Μοῦ μιλοῦσε γρήγορα καὶ με θερμὴ καὶ μ' ἕνα βλέμα θριαμβευτικὸ με ρώτησε ἂν πίστευα πὼς αὐτὴ, πιά, τὴ φορά θά τολμοῦσε τὸ Γαλλικὸ θέατρο νά τοῦ ἀρνηθεῖ τὸ ἀνέβασμα τοῦ ἔργου του' τοῦ ἀπάντησα κι' ἐγὼ πὼς ἤμουν βέβαιος γιὰ τὸ ἄμεσο ἀνέβασμα καὶ τὴν ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία πού θάχε τὸ ἔργο του. Μοῦπε πὼς τώρα ἦταν ἀνάγκη νά τελειώσει τὴ τραγωδίαν τὸ γρηγορώτερο, ἢ πρώτη πράξη θάταν ἔτοιμη τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ καὶ μέσα σὲ μιὰ βδομάδα, τὸ ἀργότερο, ἔπρεπε τὰ χειρόγραφα νάχουν σταλεῖ στὸν κ. Περρὲν γιὰ τὴν τελικὴ ἔγκρισιν.

Παραμιλοῦσε ὀλοένα καὶ πιὸ πολὺ, μὴ δίνοντας πιά καμμιά προσοχὴ στὰ λόγια μου. Ἐξακολουθοῦσε νά με κυττάζει μὰ καταλάβαινα πὼς εἶχε πάψει πιά νά με βλέπει, γιατί ὁ ὀρίζοντάς του ὅσο πῆγαινε καὶ γινόταν πιὸ μεγάλος' οἱ τοῖχοι αὐτοῦ τοῦ κόσμου εἶχαν ἀρχίσει νά γκρεμίζονται. Ἡ ὀμίλια του ὅσο πῆγαινε γινόταν καὶ πιὸ ἀκατάληπτη κι' ἄρχισα νά μὴ μπορῶ πιά νά παρακολουθῶ τὴν ἄστατη σκέψη του. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του μαρτυροῦσαν ἐκεῖνο πού οἱ ἐξασθενημένες πιά αἰσθήσεις δὲ μπορούσαν νά ποῦν με λόγια, καὶ κλαίγοντας, σχεδόν, ἀπὸ συγκίνηση παρακολουθοῦσα τὸ θάνατο νά τοῦ χαρίζε τὴ χαρὰ πού ἡ ζωὴ τοῦ εἶχ' ἀρνηθεῖ.

Φαίνονταν σὰν κάτι ν' ἀκούει. Μὲ τὸ κεφάλι ψηλά, ὁ φτωχὸς γέρος ἀνακάθησε στὸ κρεβάτι του. Ταχτοποιῆσε τὰ γκρίζα του μαλλιά καὶ μιὰ λάμψη θριάμβου φώτισε τὸ μέτωπό του. Μὲ τὸ χέρι του στὴν καρδιά ὁ γέρος συγγραφέας ὑποκλίθηκε βαθειά, γιατί μέσα στὴν τέλεια αἰσιωπὴ τῆς νύχτας πού πεφτε, ἐρχόταν ὡς τ' αὐτιά του ἢ ἡχὼ τοῦ ὄνειρου του' γιατί ἀκούγε τὸ Γαλλικὸ θέατρο νά βουίζει ἀπὸ χειροκροτήματα!

Ἐτσι, σιγὰ - σιγὰ, ἡ αὐλία ἔπεσε σημαίνοντας τὸ τέλος τῆς τελευταίας τραγωδίας τοῦ κ. Ἀλφρέδου.

Μετάφραση Γ. Ι. ΛΑΜΠΡΙΝΙΔΗ

Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΜΑΣ

Οι άριθμοί της κυκλοφορίας των πρώτων φύλλων μας ένθουσίασαν και μας συγκίνησαν, γιατί είναι τὸ κριτήριο τῆς ὑποδοχῆς πού μας ἔγινε, είναι ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιδοκιμασίας πού εἶχε ἡ πρώτη μας ἐμφάνιση.

Εἶναι, βέβαια, αὐτονόητο, ὅτι οἱ πρωτεργάτες στὴν ἔκδοση ἑνὸς περιοδικοῦ πρέπει νάχουν τόση φλόγα, τόση πίστη, ὥστε νά θεωροῦνε τὴν ἐπιτυχία τους — ὅσο κι' ἂν εἶναι γιὰ ἕναν ξένο πολὺ ἀμφίβολη — σχεδὸν προϋπόθεση. Ἡ σημερινὴ ὅμως πραγματικότητα προβάλλει τόσο ἀμείλιχτη, ὥστε κι' ὁ πιὸ ὄνειροπαρμένος, πού ὑπερτιμᾷ χαρακτηριστικά τῆς δυνάμει του, νὰ στέκει κι' αὐτὸς δισταχτικὸς καὶ φοβισμένος μπροστὰ σ' ἕνα τέτοιο ξεκίνημα.

Ἐμεῖς, φυσικά, ξέραμε σ' ὅλη τους τὴν ἔκταση τὰ προβλήματα, πού θάπρεπε ἀπ' τὴν πρώτη μέρα ν' ἀντιμετωπίσουμε — τὰ ἐμπόδια, τὴς μιζέριας τὴς ἀναποδιῆς. Κι' ὅπως τὰ περιμέναμε, ἦρθαν. Κι' οὔτε πέρασαν μὲ τὸν πρώτο, μὲ τὸν δεῦτερο μῆνα. Ὑπάρχουν πάντοτε, ἀνανεώνονται, πληθαίνουν.

Ἡ ὑπαρξὴ τους ὅμως δὲ μας ἀποκαρδιώνει, ἀφοῦ — θὰ μπορούσε νὰ πεί κανεὶς — βγήκαμε γυρεῦντάς τα. Ἀντίθετα μας κεντρίζει τὴν ἐπιμονή, μας δυναμώνει. Γιατί ὁ σκοπὸς μας στέκει πέρα ἀπ' τὰ ἐμπόδια, πολὺ μακρινός. Καὶ μᾶς ἐμψυχώνει στὴν κοπιαστική, ἀπ' τὸν καθημερινὸ ἀγῶνα, πορεία μας, αὐτὸς ὁ πρώτος κι' ἀγνὸς χαιρετισμός, πού μᾶς ἔστειλαν οἱ ἀγνωστοὶ φίλοι μας στὴν κρίσιμη στιγμή τοῦ ξεκινήματος.

Ν. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Εἶτανε τὸ τεῦχος τοῦτο σὸ τυπογραφεῖο ὅταν μᾶς ἦρθε ἡ θλιθερὴ εἶδηση. Ἔτσι παρ' ὅλη τὴν ἐκδοτικὴ μας ἀργοπορία, δὲν μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ σκύψουμε ξανά στὸ ἔργο του, γιὰ ν' ἀλαφρύνουμε κάπως τὸ ὀδυνηρὸ ψυχικὸ κενὸ πού μᾶς ἄφησε ἡ ἀναχώρησή του.

Μετὰ ἀπὸ τοὺς τόσους χαμοὺς τῆς Νεοελληνικῆς Μούσας, μιά ἀκόμα γνήσια, ἀπλή καὶ βαθειὰ μελαγχολικὴ νότα τῆς λυρικῆς μας δημιουργίας, σίγασε λυγισμένη ἀπ' τὴ σκληρότητα τῆς ζωῆς.

Σ' ἐμᾶς τοὺς νέους πού μαζί μ' ἄλλους διαλεχτοὺς ἔσταξε στὴν ψυχὴ μας τὴν πολυτιμὴ οὐσία τῆς εὐαισθησίας του, θὰ μείνει ἀλησμόνητος, ὄχι σὰν ὑπόδειγμα βίου, μὰ σὰν ἕνας ἐκλεχτὸς δημιουργὸς πού ἔγινε ὀλοκαύτωμα τῆς Τέχνης.

Μιά τέτοια ἀφοσίωση πού τὸν ἔκανε νὰ ζεῖ σ' ἀπομόνωση στὴν περιοχὴ τοῦ πάθους, ὅπου «μορφώνονταν βουλὲς τῆς ποιήσεώς του», ἔδωκε στὴ νύχτια ἔμπνευσή του τοὺς πλούσιους καὶ γοητευτικὸς σκοποὺς τῆς ποιήσεώς του.

Τὸ περιοδικὸ μας σ' ἕνα ἀπὸ τὰ ἐπόμενα φύλλα μας θ' ἀσχοληθεῖ ἐκτενέστερα μὲ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ.

ΟΙ ΝΕΟΙ

Γράφαμε καὶ σὲ προηγούμενο σημείωμά μας πὼς ἡ προσοχὴ μας θὰ στραφεῖ μὲ ἔνταση στὴς προσπάθειες τῶν νέων. Ξεκινᾶμε μὲ τὴν αἰσιοδοξία μὰ καὶ τὴν φιλοδοξία πὼς κάποιον καινούργιο μῆνυμα θὰ μεταδώσουν ἀπὸ τὴς στήλες μας τὰ σημερινὰ νειάτα. Μὲ τὴ βαρεῖα πείρα τῶν πολεμικῶν χρόνων πού σηκώνει ἡ νεανικὴ τους καρδιά, κάτι βαρὺ ἔχουν νὰ μᾶς ποῦν, κάτι πού θὰ βαθαίνει σὲ νόημα καὶ γιὰ τὴς ἐρχόμενες γενιές. Ἔτσι τὸ δικαίωμα νὰ μιλῆσουν, νὰ ἐκφράσουν τοὺς καύμους καὶ τὴς λαχτάρεις τους πρέπει νὰ εἶναι γιὰ ὅλους σεβαστό. Μὰ καὶ οἱ εὐθύνες πού τοὺς βαραίνουν εἶναι ἐξίσου μεγάλες. Χρειαζέται βαθειὰ αὐτοκριτικὴ. Προπαντὸς καλλιτεχνικὰ κίνητρα πρέπει νὰ διαπνέουν τὴς προσπάθειές τους, μὰ καὶ κατανόηση τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς κοινωνίας μέσα στὴν ὁποία ζοῦν. Τότε μονάχα ἡ τέχνη πέρνει τὸν ἀνθρώπινο καὶ βαθὺ τελεουργικὸ τόνον πού τὴν χαρακτηρίζει.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΤΕΧΝΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ

Ὅποιοι δὲν προσπαθεῖ νὰ ζήσει ἔντονα — πνευματικά καὶ ψυχικά — τὸ σημερινὸ δράμα, δὲν θὰ μπορέσει νὰ κοιτάξει μὲ ἀγάπη, κατανόηση καὶ αἰσιοδοξία τὸ μεταπολεμικὸ αὔριο. Χρειαζέται τὴς στιγμὲς τούτες πού κλονίζεται κάθε παλιὰ πίστη μὰ ταυτόχρονα π' ἀνατέλουν καινούργιες, ν' ἀνυψωθοῦμε στὴν σύνθεση ὄλων τῶν ἀνθρώπινων ἀνατάσεων τὴν πίστη στὸν ἄνθρωπο καὶ τὴς δυνατότητές του. Μιά πίστη πού ἀχιτιδοδόλησε γιὰ πρώτη φορά στὴν Ἰωνία κάπου τὸν 6ο π. Χ. αἰῶνα καὶ στάθηκε ὁ ζωοδότης ἥλιος τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμὸς γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι τὸ κριτήριο πού χαρακτηρίζει τὸ σύγχρονο καὶ ζωντανὸ καλλιτέχνη καὶ τὰ ἔργα τέχνης πού νικοῦν τὸ χρόνο. Εἶναι τὸ αἶτημα τῆς ἐποχῆς μας πού ζητᾷ ἀπὸ τὴν τέχνη τὴν γνήσια ἔκφρασή του.

ΠΙΚΡΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ

Ὁ θάνατος τοῦ Δημήτρη Γληνοῦ ἀποτελεῖ μιά δυσαναπλήρωτη ἀπώλεια στὰ γράμματα τοῦ τόπου μας. Ἡ Δημοτικὴ, ἔχασε ἕναν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐκλεχτοὺς θαυμαστοὺς καὶ ὑποστηρικτὲς τῆς.

Ἡ δυνατὴ προσωπικότητά τοῦ λογίου πού χάσαμε, εἶναι τόσο πλατεῖα γνωστή, πού θὰ εἶτανε μείωση νὰ θελήσουμε νὰ ξεφλήσουμε τὸ χρέος μας μὲ μερικὰ τυπικά λόγια. Κεῖνο πού μᾶς συνέχει τούτην τὴν ὥρα εἶναι τὸ βάρος καὶ ἡ σημασία τῆς ἀπουσίας τοῦ νεοέλληνα σοφοῦ. Τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα τὴν ὥρα αὐτὴ τῆς περισυλλογῆς καὶ ἀνασυγκρότησης, θὰ ἀναζητᾷ συχνὰ ἀπὸ τὴ Μοῖρα τὴ γερὴ καὶ στοχαστικὴ κρίση του.

ΜΙΑ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ

Ἀπὸ τὸ φύλλο αὐτὸ ἡ «Τέχνη καὶ Ζωὴ» ἀνασυγκρότησε τὴν σύνταξή τῆς ἔτσι πού νὰ γίνῃ ἐπαρκέστερη καὶ πιὸ βιώσιμη στοὺς σημερινὸς καιροὺς. Ἡ νέα συνταχτικὴ ἐπιτροπὴ πού ἀνασχημάτισε τὴν παλιὰ ἀνέλαβε καὶ υἱοθέτησε τὴν προσπάθεια τοῦ περιοδικοῦ τούτου, μὰ εἶναι ὡστόσο ὑποχρεωμένη νὰ δηλώσει πὼς οἱ γνῶμες πού διατυπώθηκαν στὰ προηγούμενα τεύχη, στὴ στήλη τους «ἡ σκοπιὰ μας», δὲν ἀντιπροσωπεύουν σ' ὅλα τους τὰ σημεία καὶ γνῶμες τῆς νέας ἐπιτροπῆς. Γι' αὐτὸ καὶ στὸ τεῦχος τοῦτο θίγονται πάλι ζητήματα πού εἶχαν ἀπασχολήσει τὴν ἴδια στήλη καὶ πού ἐνῶ συμφωνεῖ συναισθηματικά μὲ τὰ προηγούμενα, ὅμως τὰ ἀντικρύζει τώρα κάτω ἀπὸ ἕνα καινούργιο πιὸ συγκεκριμένον πρίσμα.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ *

Λογοτεχνία: Ὁ Μωρεάς φαίνεται πάλι πὼς ξαναγυρίζει στὴν ἡμερησία διάταξη. Ὁ συγγραφέας ἑνὸς ἀρθροῦ μὲ τὸν τίτλον «Ἐπικαιρότητα τοῦ Μωρεάς» σημειώνει τρία ἀρθρα ἀναμνήσεων γιὰ τὸ Μωρεάς, δημοσιευμένων μέσα σ' ἕνα μῆνα σὲ τρία διαφορετικὰ περιοδικὰ ἀπ' τὸν Γκαμπριέλ Μπουσσά, τὸν Ζώρτζ Λεκόντ καὶ τὸν Ζὰν Σιλβάνο.

— Τὰ τετράδια τοῦ Νότου» βρίσκονται πάντα «ἐπὶ κεφαλῆς» ὄλων τῶν φιλολογικῶν ἐπιθεωρήσεων μαζί μὲ τὴς «Confluences». Ἀπ' τὰ περιεχόμενα τοῦ τελευταίου σημειώναμε ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θανάτου τοῦ Λουί Ζιλλὲτ ἀρθρα τοῦ Κλωντέλ, Ραμπώ καὶ Ζὰν Πρεβώ, μιά μελέτη τοῦ Μωριάνου γιὰ τὸν Charles du Bos καὶ ποιήματα τοῦ Eduard, τοῦ d' Azagon καὶ τοῦ Pierre Emmanuel.

— Ὁ Sartre φιλόσοφος καὶ συγγραφέας, δημοσιεύει ἕνα δοκίμιο μὲ τὸν τίτλον «Τὸ Εἶναι καὶ τὸ Μηδέν».

— Ἀπ' τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ Francis Jammes «Ἅγιος Λουδοβίκος» κυκλοφόρησε στὴς ἐκδόσεις Sarrat. Οἱ «Πηγὲς καὶ Φωτιές» πού δὲν πρόλαβε νὰ τελειώσει, ἐτοιμάζονται νὰ δημοσιευθοῦν στὸ *Morceur de France*, ὅπως κι' οἱ «Ἀνέκδοτες ἀναμνήσεις». Ἡ «Ἀλληλογραφία του» ἐτοιμάζεται γι' ἀργότερα.

— Μὲ πρωτοβουλία τοῦ André Raybaz ἔγινε τελευταῖα στὴν αἴθουσα Chopin - Pleyel μιά ἔσπεριδα θρησκευτικῆς ποιήσεως. Ἡ Ἄνθολογία ἀπ' τὸν Villon

* Μὲ πολλὴ χαρὰ δημοσιεύουμε μερικές, τὴς πιὸ ἐπικαιρές, πληροφορίες ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς σύγχρονης Γαλλίας, πού ὁ φίλος μας κ. Ρ. Μιλλιέξ ἔστειλε γιὰ τὸ περιοδικὸ μας.

κ. Γκάτσου σε πολλά του σημεία, «συντονίζομαι», βρίσκω ποίηση στην έκφρασή του στα σημεία αυτά. 'Ο άναγνώστης όμως, που θα τον παρακαλέσω να συμβαδίσει μαζί μου για να δούμε κι' οι δυο τις λεπτομέρειες του βιβλίου, νιώθω πως θα με ρωτήσει :

Και τί λέει αυτό το μήνυμα; Ποιό είναι το περιεχόμενό του; 'Α! αυτό πιά δεν τ' ξέρω. Μπορώ να δώσω μόνο μιάν απάντηση τόσο γενική, που να κλείνει ακόμα μέσα της και τον βασικό-τερο κανόνα της τέχνης: 'Ο ποιητής ήθελε να εκφράσει τον εσωτερικό του κόσμο!... 'Εδώ πιά δε μεσολαθεί η συνείδηση. Το συναίσθημα του πομπου μιλάει ή δεν μιλάει στο συναίσθημα του δέκτη. 'Ο άναγνώστης βρίσκει ή δε βρίσκει κάτι να τ' άρέσει. Τά γιατί και τά πως πνίγονται μέσα στο σκοτεινό δγκο της ούσίας, Ξαναγυρίσαμε πάλι στα πιο άπλά, τά πιο πρωτόγονα κριτήρια. Τό πολύ να μπορούμε, να πούμε, πως ή έκφρασή του δείχνει μιá νοσταλγία ή μιá δραματικότητα ή ότι έχει αίσθημα ή πάθος, δηλαδή να σταματήσουμε σε μιá κατηγορία συναίσθημάτων. Στο ίδιο, άκριθώς το ίδιο, συναίσθημα του δημιουργού δε μπορούμε να φτάσουμε ποτέ, τουλάχιστον έμεις οι άναγνώστες, οι δέκτες.

Κι' άφου άφήσουμε άνεξερεύνητη την άγνωστή μας χώρα, την ούσία, άς έρθουμε στην τεχνική :

'Η «'Αμοργός» παρουσιάζει μιá πλευρά πολύ άξιόπροσχητη. Εύθως άμέσως θα παρατηρήσει ο άναγνώστης μιá ισχυρή επίδραση του δημοτικού τραγουδιού στα κείμενά της, τόσο που και να βρίσκει κανείς μέσα στις γραμμές της αυτούσιους δημοτικούς στίχους. Δηλαδή αυτή είναι ή πρώτη εντύπωση. Άλλοιώς δεν πρόκειται γι' άπλή επίδραση. 'Ο κ. Γκάτσος κάνει μιάν έπαινε-ειδητή προσπάθεια να μεταλλάξει τη νέα τέχνη με τά συγγενικά στοιχεία της δημοτικής ποίησης. Άπαντάω άμέσως στην άπορία: μά υπάρχουνε τέτοια στη δημοτική ποίηση; 'Υπάρχουνε! Είναι τά υπερφυσικά στοιχεία που ή παράδοση έχει καθιερώσει σαν φυσική κατάσταση, είναι οι υπερδολές, είναι ή προσωποποίηση των άπροσώπων και των στοιχείων του φανταστικού κόσμου. "Ολ' αυτά τά πανάρχαια σχήματα του λόγου είναι σά να τά βγάξει στην επιφάνεια για πρώτη φορά, καθώς τά μπάζει άπ' την πόρτα του υπερρεαλισμού. 'Ο άναγνώστης τ' άντικρύζει σχεδόν με τό ίδιο έξαισασμα, που δοκιμάζει και για τίς άλλες εικόνες των κειμένων του. Κι' αυτό είναι ένας τρόπος γιά να δικαιώσει την τεχντροπία του. Γιατί δείχνει, πως κι' αυτά που θεωρούμε φυσικά λογικά κι' άναμφισβήτητα, τά έχει επιβάλει μόνο μακροχρόνια «πρακτική».

Περ' άπ' αυτά ο κ. Γκάτσος μου δίνει την εντύπωση, πως δε μπόρεσε ν' άφομοιώσει τά έτερόκλητα στοιχεία σε μιá καινούργια ούσία. Τά σύνερα, που χωρίζουνε τη νέα τέχνη άπ' την άκαδημαϊκή, διαγράφονται στα κείμενά του πολύ καθαρά. Πιο φανερό γίνεται αυτό στο τραγούδι του, που είναι γραμμένο σε δημοτικό 15-σύλλαβο. Γράφει ο κ. Γκάτσος :

Στου πικραμένου την αλλη ήλιος δεν ανατέλλει
Μόνο σκουλήκια βγαίνουνε να κοροϊδέσουν τ' άστρα.

Οί στίχοι αυτοί δεν έχουνε τίποτα υπερρεαλιστικό. 'Ο δεύτερος θέλει να δώσει μιá μακρινή ύπόνοια, μά είναι ή σύνδεση δύο εικόνων χωρίς άπόλυτη σχέση μεταξύ τους, που τη δημιουργεί. 'Ο τρίτος στίχος όμως, άσχετα προς τό νόημά του, μάς δυσαρεστεί άισθητικά :

Μόνο φυτράνουν άλογα στις μυρμηγκοφωλιές...

Κι' άκολουθεί ο τέταρτος στίχος, που επιτείνει τη δυσαρέσκεια :

Και νυχτερίδες τρών πουλιά και κατουράνε σπέρμα.

Μέσα στο ίδιο τετράστιχο υπάρχουνε δυο μορφές καθαρά άσχετες μεταξύ τους : ή άκαδημαϊκή κι' ή νέα. Τά σημεία της συγκόλλησης είναι όλοφάνερα άνάμεσα στον δεύτερο και τον τρίτο στίχο. Και τό τρίτο τετράστιχο του ίδιου τραγουδιού μπορεί μ' ένα δεύτερο παράδειγμα να επιβεβαιώσει τά λόγια μου :

Σπου πικραμένου την αλλη τό μάτι έχει στερέψει
'Έχει παγώσει τό μυαλό κι' έχει ή καρδιά πετρώσει
Κρέμονται σάρκες βτραχιών στα δόντια της άράχνης
Σκαύζουν ακρίδες νηστικές σε βρυκολάκων πόδια.

Και σ' αυτό το τετράστιχο πρωτοφάνεται ή υπερρεαλιστική διάθεσή του με τον τρίτο κι' έξακολουθεί να υπάρχει στον τέταρτο στίχο. 'Ετσι περιγράφει ολόκληρο τό τραγούδι με περιοδική εμφάνιση κι' έξαφάνιση της υπερρεαλιστικής έκφρασής του. 'Ο κ. Γκάτσος δίνει μ' αυτόν τον τρόπο την εντύπωση, πως τότε θυμάται πότε ξεχνάει την ιδιότητα του υπερρεαλιστή. Μήπως υπάρχει όμως τόσος πολλές αυτόματισμός στο γράψιμό του, ώστε αυτοί οι στίχοι να μην είναι παρά άπλή άντανάκλαση της ψυχικής του λειτουργίας, που τότε είναι υπερρεαλιστική, πότε κοινή; 'Οχι. 'Ο κ. Γκάτσος κάνει ένα λογικό υπερρεαλισμό, πρηνελετημένο. Οί καθαρά υπερ-

ρεαλιστικοί στίχοι του έχουνε την ψυχρότητα του λογικού ύπαλογοισμού, της λογικής κατασκευής μιáς έξαλογικής εικόνας. Κι' εδώ άκριθώς βρίσκεται ή μεγάλη άπορία μου : άφου υπάρχει τόση συνείδηση στη δημιουργία του, άφου υπάρχει — άς μου επιτρέψει να άκριθολογήσω — τόση λογική επιτήδευση, γιατί δεν τη μεταχειρίζεται για τό καλύτερο, αλλά σχεδόν πάντα για τό χειρότερο; 'Ο υπερρεαλισμός δικαιώνει την ύπαρξή του, όταν συλλαμβάνει καταστάσεις με μεγαλύτερη τελειότητα άπ' ότι ή λογική. "Όταν όχι μόνο δεν κάνει αυτό, αλλά κι' άγωνίζεται να ξεχωρίσει την πιο άκαλαιόθητη έκφραση, ποιá είναι ή προσφορά του στην τέχνη; Κι' εκεί όμως που υπάρχει ελλικρινής αυτόματισμός και νεκράνει τη συνείδηση του δημιουργού, μπορεί, νομίζω, σαν περάσει ή έκσταση της έμπνευσης, να ξανακοιτάξει ο δημιουργός άλλη μιá φορά τά χειρόγραφέ του. Θα προσφέρει μιá άναμφισβήτητη υπηρεσία κυριότατα στον έαυτό του. Γιατί θα μπόρεσει να βγάλει όλες τίς άδοκίμες έκφράσεις, που τίς ξέρει καλά και τίς ξεχωρίζει μ' όποιαδήποτε κατάσταση και θ' άφήσει τίς άισθητικές σαν τό κομμάτι που άντιγράφω παρακάτω για δείγμα καλών στιγμών, άπ' τίς όχι λίγες που έχει άλλωστε ο κ. Γκάτσος :

"Ετσι κοιμάται ολόγυμνη μέσα στις άσπρες κερασιές μιá τρυφερή μου άγάπη
"Ένα κορίτσι άμάρανο σά μυγαλιάς κλωνάρι
Με τό κεφάλι στον άγκώνα της γερτό και την παλάμη πάνω στο φλουρί της
Πάνω στην πρωινή του θαλωπήρη όταν σιγά σιγά σαν τον κλέφτη
'Απ' τό παραθύρι της άνοιξης μπαίνει ο άυγερινός να την ξυπνήσει!

3

'Η «'Θάλασσα» του κ. Σούκα είναι χαρακτηριστικά άσχετη μ' αυτές, που λέμε σύγχρονες τάσεις. Είν' ένα βιβλίο, που σπαρταράει από ζωή άπ' την πρώτη ως την τελευταία γραμμή του. Ούτε φυγή, ούτε φαντασίωση. Μόνο πραγματικότητα στέρεα κι' άμείλιχτη. 'Ο άναγνώστης του, καλλιερημένος ή άκαλλιερητος, τό μόνο που δε θα κάνει είναι ν' άσχαληθεί με την τεχντροπία του συγγραφέα. Γιατί άπ' την πρώτη στιγμή θα τον αϊχμαλωτίσει ή διήγηση, ή τόσο παραστατική και θα γίνει κι' αυτός ναυαγός, που βρίσκεται κουλουριασμένος στο «λάϊφ-μπότ», τουρτούρης και φουκαράς, ένας Τζερεμές ή Άγγελος, γιά να παρακαλούθης χωρίς άνάσα τη μικρή τραγική κοινωνία των θαλασσοδαρμένων ως τη σωτηρία τους.

"Όταν εδιάβαζα κι' έγώ τη «'Θάλασσα», πάσκιζα να ξεχωρίσω κάπου τον συγγραφέα στον Μαλάμο ή τον Μπελάρα, στον Μάρπα - Νικόλα ή στον Μαθίο, στον Άγγελο, επιτέλους, γιατί έθλεπα με πόση στρογή και συμπόνια είχε σκύψει πάνω άπ' τον Έλληνα ναυτικό, πόσο κοντά είχε βρεθεί στον άγώνα του για τό ψωμί του, πως είχε κάνει δική του την άγώνα του. Λοιπόν, δε μπόρεσε παρά ν' αναί ένας άπ' την οικογένειά τους, ταξιδευμένος, παιδεμένος, ψημένος άπ' τον τροπικό ήλιο, τον άέρα και την άρμη, ένας που θάχε ζήσει και δυο και τρία ναυάγια. Μά δεν τον έβρισκα σε κανένα. Τό μάτι του συγγραφέα είτανε παντού, άγρυπνο και παρατηρητικό, μά άόρατο. 'Η διήγηση ιδανικά άντικειμενική. Τέλειωσα τό βιβλίο κι' έμεινα με την άπορία μου. Κι' ύστερα τυχαία σχεδόν, έμαθα άπ' την κριτική του κ. Χατζήνη, πως παρ' όλ' αυτά ο κ. Σούκας όχι μόνο δεν έζησε ούτε τό ναυάγιο που διηγείται, μά και ναυτικός δεν είναι! "Ετσι εξηγείται κι' ή άντικειμενική θέωρηση όλης της διήγησης, ή άπουσία του από κάποιον όρισμένο ναυαγό. Ναι, αλλά και πόση φαντασία χρειάζεται, πόση συνθετική δύναμη γιά να δώσει κανείς σαν δική του βίωση την ξένη περιπέτεια, την ξένη άγώνα, όταν δεν την έζησε ούτε σαν παρτηρητής άδιάφορος από σίγαση σκοπιά, παρά μόνο ξαναζέστανε μέσα στη φαντασία του την ξεθυμασμένη διήγηση των άπλοϊκών ανθρώπων! Και πόση νοσταλγία πρέπει να νιώθει γιά τό ταξίδι και την άγνωστη θάλασσα γιά να ζει με τό νού του, μέσα στο γραφέο του, τόσο ζωντανά αυτές τίς περιπέτειες, που να ξεγελάει και τους έμπειρους άναγνώστες να πιστεύουν, πως τίς πέρασε τάχα! 'Απ' τη στιγμή πουμαθα τό μυστικό, ή συμπάθειά μου προς τό βασανισμένο θαλασσινό χάθηκε κι' έδωσε τη θέση της στο σεβασμό που ένιωσα γιά την ικανότητα του συγγραφέα.

Τώρα έξηγώ και διάφορα άλλα χαρακτηριστικά του βιβλίου, που τά είχα και πρώτα παρατηρήσει, δεν είχα όπόσο φτάσει ίσομε την αίτια. 'Ο κ. Σούκας περιγράφει περισσότερο τη μικρή κοινωνία της βάρκας σαν ένα σύνολο, που παρ' όλo τό μωσαϊκό της κατασκευής του έχει τίς ίδιες λαχτάρες, τους ίδιους φόβους, τίς ίδιες έλπίδες. Τους ένώνουν, βέβαια, όλοι οι στιγμές. Άλλά και περ' άπ' τίς στιγμές, θα μπορούσε να ξεχωρίσει παραπάνω ο Μαλάμος, ο Γιάκουμος, ο Μαθίός, ο Τζερεμές ή ο Μπελάρας. Είν' όλοι άνθρωποι που έχουνε τη δική τους προσωπική σφραγίδα. 'Ο συγγραφέας όμως φροντίζει να μάς τους δώσει τόσο μόνο όσο χρειάζεται μά να έχουν άυτοπαρξία σε τούτη τη διήγηση. Μπορώ να πώ, πως έχουνε τόση προσωπικότητα, όση απαιτεί ή λειτουργία που έχει καθένας σαν όργανο του συνόλου. Τά έξορταίσματα κι' οι άναδρομές είναι κι' αυτές κοντές, βιαστικές, μιá χαρακτηριστική πιναλιά πάνω στο πρόσωπο που θέλει να συμπληρώσει — κι' ύστερα πάλι ή θάλασσα, ο παιδεμός, ή άγώνα. 'Η προσήλωσή στο κύριο θέμα είναι κι' αυτή μιá άπ' τίς βασικότερες αίτίες, που δένουνε τη διήγηση πολύ σφιχτά. Κανένα πλάτσιαμα πουθενά. "Όλο τό κείμενο δίνει την εντύπωση, πως δουλεύτηκε μ' έπιμονή κι' έσφιξε.

Με τη «'Θάλασσα» του κ. Σούκα άπακτώμε κι' ένα βιβλίο δραματικής θαλασσογραφίας. 'Η έλληνική πεζογραφία είχε ως τώρα θαλασσογραφικές σελίδες έμπνευσμένες μόνο άπ' τό έλληνικό

Τὰ πρῶτα μὲ τὴν ἀκαδημαϊκὴ τους σταθερότητα καὶ ἀσφάλεια ἔχουν κερδίσει τὴ μακροζωΐα. Δὲν δίνουν μάχες, παρασταίνουν τὸν διαιτητὴ. Κι' ἂν καμιά φορὰ ἀναγκαστοῦν νὰ τοποθετήσουν τὸν ἑαυτὸ τους σὲ κάποια ἀγωνιζόμενη μερίδα ἀφοῦ ζυγιάσουν καλὰ τοὺς ἀντιπάλους, — μὲ ἀρκετὴ, ἀλήθεια, ὀξυδέρκεια — τραβοῦν ἅσα στὸν πιθανὸ νικητὴ.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὰ πράγματα εἶναι ἔτσι, προσπάθησε καὶ σύ, ἀναγνώστη, νὰ συντονίσῃς τὸ παλμὸ τῆς καρδιάς σου μὲ τὸν δικό μας γιὰ νὰ βαδίσουμε μαζί σὲ νέους πνευματικούς ἀγῶνες.

Σοῦ παραδίνουμε σήμερα τὴν «Τέχνη καὶ Ζωή» ὡς ἓνα μὴ ὑπόθεση πού, ἀφοῦ τὴν ἐξετάσεις, πρέπει νὰ πάρῃς μὴ ζωντανή στάση ἀπέναντί της: ἢ νὰ τῆς κηρύξεις τὸν πόλεμο ἢ νὰ τὴν προπαγανδίσῃς μὲ φανατισμὸ γύρω σου. Ἡ τέχνη θέλει ζωντανὸς ἀνθρώπου γιὰ ἔραστὴς της: αὐτοὺς πού μποροῦν νὰ κλείσουν μίαν ὀλόκληρη ἐποχὴ κι' ἕναν κόσμον μὲς στὴν καρδιά τους. Ὅχι τοὺς ἐγωκεντρικούς ψυχαναλυτὲς τοῦ κακομαθημένου ἑαυτοῦλη τους, μὰ κείνους πού ἔχουν τὴ δύναμη νὰ ἐκφράσουν τὴν ἄβυσσον τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, τὶς κορυφὰς τῶν ψυχικῶν ἀνατάσεων, τὸ γαλάζιο φεγγοβόλημα τῶν ξυπνημένων συνειδησέων. Κι' ἡ ἐποχὴ μας μὲς στὴν ταραχὴ τοῦ πολέμου μᾶς δίνει πλούσιες εἰκόνας γιὰ ἕνα παρθένο ξανακοίταγμα τῶν προβλημάτων τοῦ κόσμου.

Ἡ «ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Σ' ΟΛΑ ΤΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ:

ΜΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΛΕΟΝΑΡΔΟΥ

ΦΩΝΕΣ ΣΤΗΝ ΕΡΗΜΟ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΑΡΙΣΤ. ΜΑΥΡΙΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, 1943

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ:

ΣΟΦΙΑΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Παιδικὰ διηγήματα

(παρμένα ἀπ' τὴ Φύση, τὴ Βίβλο
καὶ τὴ Μυθολογία)

ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ:

ΜΟΥΣΑΙΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ

"ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΗΡΩ ΚΑΙ ΤΟ ΛΕΑΝΤΡΟ"

Ἄποδοση σὲ δημοτικούς στίχους
ἀπὸ τὸν ΠΕΤΡΟ ΜΑΡΚΑΚΗ

ΤΟ "ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ 1944"

Εἶναι ἡ τέχνη κάτι ξένο πρὸς τὴ ζωὴ; «Ὅχι, ἡ τέχνη μᾶς εἶναι ἀναγκαία. Ἄνοίγει καὶ ἀποκαλύπτει τὰ τρισβάθα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσης... Μᾶς πλουτίζει μαγεύοντάς μας μὲ τὶς μεταμορφώσεις της... γιατί τὸ ἔργο Τέχνης μᾶς ξεσκεπάζει τὴν ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη καὶ γενικὰ τὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου». Μὲ τέτοια λόγια προλογίζει τὸ «ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» τοῦ 1944 καὶ μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα διαλέχθηκαν καὶ παρουσιάσθηκαν οἱ 28 εἰκόνας μεγάλων ζωγράφων πού τὸ κοσμοῦν. Ὄνόματα ὡς τὸς Ρέμπραντ, Βελασκέθ, Μποτιτσέλλι, Μπρῦγκελ, Μα-

νέτ, Μουρίλλο, Γκόγια, Κορό, Ροῦμπενς, Βαττώ, ἐγγυοῦνται γιὰ τὴν ποιότητα τοῦ ἡμερολογίου αὐτοῦ. Ἄλλα καὶ οἱ εἰκόνας, ἐγχρωμες οἱ περισσότερες, συνοδεύονται ἀπὸ ἐπεξηγηματικὸ πῖνακα ὅπου μᾶς δίνονται ὅλες οἱ σχετικὲς μὲ τὸ εἰκονιζόμενο ἔργο καὶ τὸν Καλλιτέχνη του πληροφορίες. Ἐνα ἡμερολόγιο πού πρέπει νὰ ἀποχτήσῃ κάθε καλλιτέχνης καὶ κάθε φιλότεχνος. Τὸ καλύτερο καὶ καταλλήλοτερο δῶρο γιὰ τὸν καινούργιο χρόνο. Ὑπάρχει σὲ Γαλλικὴ καὶ Ἰταλικὴ γλῶσσα στό:

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ Κ. ΚΑΚΟΥΛΙΔῆ, ΟΜΗΡΟΥ 8

ΥΠΟΜΟΝΗ ΤΟΥ ΔΑΜΝΟΥ

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΗΡΩ

ΚΑΙ ΤΟ ΛΕΑΝΤΡΟ

ΚΑΛ ΤΕΧΝΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ 1944

**ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ
ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
ΠΡΩΗΝ "ΠΥΡΣΟΣ,"**

Εμπιστευθήτε μας τὰ ἔν-
τυπά σας : Θὰ σᾶς ἐξυπηρε-
τήσωμεν μὲ ταχύτητα, καλ-
λιτεχνίαν καὶ ἀκρίβειαν !
Ἦρχισε καὶ ἡ λειτουργία
τοῦ Τμήματος Λινοτυπίας.

ΑΘΗΝΑΙ, ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ 61
ΤΗΛΕΦΩΝΑ : 593-354, 593-672